

DORACAK

SI TË RAPORTOHET PËR ÇËSHTJET QË LIDHEN ME SIGURINË?

AUTORË:
Andreja Bogdanovski
Magdalena Lembovska

Trupi i ekspertëve i Analytica-s

DORACAK

Si të raportohet për çështjet që lidhen me sigurinë?

Autorë:

Andreja Bogdanovski

Magdalena Lembovska

Dizajn:

Muhsin Guler

Ky raport u përgatit nga hulumtues të think tankut Analitika (www.analyticamk.org) si pjesë e projektit hulumtues të përkrahur nga Qendra e Gjenevës për Kontrollin Demokratik të Forcave të Armatosura (DCAF) (www.dcaf.ch).

Qëndrimet dhe mendimet e shprehura në këtë raport janë të autorëve dhe nuk paraqesin qëndrimet e Qendrës së Gjenevës për Kontrollin Demokratik të Forcave të Armatosura (DCAF).

Shkup, 2015

PASQYRA E LËNDËS

Hyrje

1. Çfarë është siguria?
2. Sektori i Sigurisë Maqedonase – kush çfarë bën?
  - 2.1. Ministria e Punëve të Brendshme
  - 2.2. Forcat Ajrore
  - 2.3. Sektori i Kundërzbulimit
  - 2.4. Përdorimi i Masave të Posaçme Hetuese
3. Si të tubohen informatat
  - 3.1. Mediumet dhe Organizatat e Shoqërisë Civile
  - 3.2. Intervista
  - 3.3. Qasje e lirë ndaj Aktit të informimit
  - 3.4. Klasifikimi i dokumentacionit
4. Mbrojtja e të dhënave personale
5. Mbikëqyrja e Parlamentit ndaj Sektorit të Sigurisë
  - 5.1. Çfarë do të mundte të bënte Parlamenti maqedonas?
  - 5.2. Komisionet parlamentare
6. Aspekte financiare të Sektorit të Sigurisë
  - 6.1. Korruptimi në Sektorin e Sigurisë
  - 6.2. Buxhetimi i Sektorit të Sigurisë
  - 6.3. Prokurimi publik
7. Siguria ndërkombëtare
  - 7.1. Kombet e Bashkuara

7.2. Bashkimi Evropian

7.3. NATO

7.4. Procesi vendimmarrës për pjesëmarrje në operacionet e paqes

7.5. OSBE

Hyrje

Mediumet e sotme luajnë role të shumta në lidhje me sektorin e sigurisë – jo vetëm që informojnë dhe edukojnë publikun, por nëpërmjet shqyrtimit të zgjeruar ato mund të kontribuojnë në drejtim të përgjegjshmërisë më të mirë të institucioneve të sektorit të sigurisë, politikave dhe praktikave.

Megjithatë, një parakusht për përmbushjen e këtyre roleve është profesionalizmi i rritur në mesin e gazetarëve, si dhe aftësisë për temën që është objekt i raportimit. Shumë shpesh mosnjohja e fushës vepron si një pengesë për hetimin e ngjarjes më tej duke e lënë kështu lexuesin me informacion të pjesshëm që mungon nga një analizë dhe substancave dhe duke u mbështetur ekskluzivisht në informatat nga departamenti për shtyp i ministrisë/agjencisë përkatëse. Prandaj, ne kemi zhvilluar këtë doracak të projektuar posaçërisht për gazetarët e interesuar në duke mbuluar tema relevante të sigurisë brenda kontekstit të Maqedonisë.

Doracaku fillon duke diskutuar aspekte të ndryshme të shtetocentrizmit dhe sigurisë njerëzore, duke e inkurajuar lexuesin për të menduar përtej koncepteve tradicionale dhe të përqëndrohen në kërcënimet e ndryshme të sigurisë, të tilla si siguria e mjedisit ose të komunitetit. Seksioni i dytë në mënyrë inovative shpjegon arkitekturën e sigurisë së Maqedonisë në mënyrë që të sigurojë informacion në kohë dhe të saktë për pjesëmarrësit e saj, krijimin e politikave, zinxhirin komandues etj.

Për më tepër, Doracku jep udhëzime përmes mbledhjes së informacionit për çështje të lidhura me sigurinë. Në formën e mjeteve praktike për grumbullimin e të dhënave, pjesa e tretë përmban teknika të dobishme për kryerjen e intervistave, duke përdorur Qasjen e Lirë të Aktit të Informimit ndaj dhe bashkëpunimin me organizatat e shoqërisë civile. Duke pasur parasysh se puna me informacionin e klasifikuar është një tipar i veçantë i sektorit të sigurisë, Doracaku trajton dilema të mundshme që gazetarët mund të kenë kur të përballen me pengesa të tilla. Duke folur rreth punës me informata të ndjeshme, ka edhe një seksion të veçantë duke ofruar udhëzime mbi mbrojtjen e të dhënave personale gjatë raportimit në media, në përputhje me legjislacionin aktual dhe të etikës dhe standardeve të gazetarisë.

Seksioni tjetër i kushtohet rolit të Parlamentit në sektorin e sigurisë me theks të veçantë në funksionin e tij mbikëqyrës dhe datat kryesore e afatet që duhet të ndiqen nga punëtorët e medimeve. Buxheti i sektorit të sigurisë është një tjetër aspekt i rëndësishëm në punën e institucioneve të sektorit të sigurisë. Bazuar në legjislacionin aktual, ky doracak ofron informacion në lidhje me buxhetimin e sektorit të sigurisë në të gjitha fazat e ciklit të buxhetit, si për t'i monitoruar ata si gazetarë dhe tema të mundshme analize. Lidhur me çështjet financiare, korrupsioni është një dukuri ku vëmendja e medimeve është veçanërisht e nevojshme. Shpesh, është e vështirë të bëhet dallim mes korrupsionit dhe sjelljeve të tjera të pahijshme. Ky Doracak pajis lexuesin me njohuritë e nevojshme për të njohur llojet e

ndryshme të korrupsionit, veçanërisht ato që gjenden brenda policisë.

Së fundi, Doracaku merret me sigurinë ndërkombëtare dhe diskuton punën e organizatave kryesore relevante të sigurisë ndërkombëtare. Seksioni gjithashtu përfshin ide dhe këshilla për të shkruar artikuj.

Doracaku nuk është shterues në drejtim të shpjegimit të rolit të të gjithë pjesëmarrësve relevantë apo aspekteve të sektorit të sigurisë; megjithatë, ai përqendrohet në çështjet që më së shumti kanë të bëjnë për kontekstin e Maqedonisë. Audiencia kryesore e synuar janë gazetarë që punojnë me çështjet e sigurisë, por Doracaku është menduar edhe për studentët e gazetarisë, redaktorët, blogerët dhe mediumet tjera që kanë të bëjnë me këtë temë.

1. Çfarë është siguria?

Disa dilema rreth sigurisë:

- Ç'është siguria?
- Pse siguria ka peshë?
- Cilat janë llojet e sigurisë?
- Kë/çfarë dëshirojmë të sigurojmë?
- Prej kujt/prej çfarë dëshirojmë ta sigurojmë?
- Si e sigurojmë atë siguri?

Fjalori i Oksfordit definon sigurinë si një vlerë thelbësore e jetës njerëzore, që do të thotë se jeni të sigurt se jeni të pashqetësuar nga rreziku ose frika.¹ Kjo shkon së bashku me kuptimin latin të fjalës angleze për sigurinë; origjina e saj mund të gjurmohet te fjala latine “securitas/securus”, ndërsa ka marrë konotacion politik nga fraza “securitas publica” që kishte për qëllim të përshkruajë mbrojtjen e perandorisë.² Beri Buzan, një dijetar i shquar e përkufizon sigurinë si “... ndjekje të

lirisë nga kërcënimi dhe aftësinë e shteteve dhe shoqërive për të ruajtur identitetin e tyre të pavarur dhe integritetin e tyre funksional kundër forcave të ndryshimit, të cilat i shohin si armiqësore. Linja më e fundit e sigurisë është mbijetesa, por edhe në mënyrë të arsyeshme përfshin një gamë të konsiderueshme të shqetësimeve për kushtet e ekzistencës.³

1 The Concise Oxford Dictionary (*Oxford: Clarendon Press, botimi i tetë, 1990*), fq. 1093.

2 Walters, W. (2010) “Migration and Security” në J. Peter Burgess, *The Handbook of New Security Studies*, Londër, Routledge, 217-228.

3 Barry Buzan, “New Patterns of Global Security in the Twenty-first Century”, *Çështjet Ndërkombëtare*, 67.3 (1991), fq. 432-433.

Si praktikues në këtë fushë, ju ballafaqoheni me lajmet e sigurisë të lidhura pothuajse çdo ditë. Sigurimi si koncept është shumëdimensional dhe si i tillë ka disa pyetje që meritojnë vëmendje më të madhe.

Rajoni ku ndodhet Republika e Maqedonisë, Ballkani, ka dëshmuar numrin e luftërave shkatërruese dhe konflikte duke e bërë atë një nga rajonet me më së shumti prirje për konflikt. Nga sundimi otoman, luftërat ballkanike, Lufta e Parë Botërore dhe Lufta e Dytë Botërore deri në luftërat më të fundit ndërshtetërore në vitet 1990 dhe e fundit e vitit 2001 qenë konflikti i armatosur në Maqedoni. Rajoni ka dëshmuar përfundimisht shumë ankth, për shkak të trashëgimisë së konfliktit dhe shumë prej saj duke qenë e fundit, gazetarët ende mund të trokasin e lehtë në këtë trashëgimi duke hetuar shumë tema që jehonë edhe sot.

Llojet e sigurisë: shtetocentrizmi përballë sigurisë njerëzore

Kur kemi diskutuar në lidhje me llojet e sigurisë që ne mund të dallojnë ata nga subjekti i sigurisë i të cilit është i shqetësuar. Varësisht ku bie fokusi, nëse ajo bie në gjendjen apo për njerëzit që pastaj mund të zgjidhni se si të zhvillohet ngjarje. Siguria tradicionale i referohet modelit ku shteti është hulumtimi fillestar/objekt i raportimit dhe përqendrohet në mbrojtjen më të madhe të integritetit politik dhe fizik të shteteve sovrane.⁴

Qasja njerëzorcentrike e sigurisë është më shumë njerëz në qendër dhe shumë studiues do ta avokonin që ajo trajton pasiguri që nuk është konsideruar si kërcënim i sigurisë shtetërore.⁵

Është e rëndësishme të kuptohen këto koncepte kryesore të sigurisë kryesisht për shkak se shumë herë ka pyetje të cilat mund të shihen lehtësisht në prizmin e sigurisë njerëzore, por mund të neglizhohet, të cilat mund të jenë rezultat i fokusit primar ndaj shtetit dhe aparatit shtetëror. Për shembull, qasja në energji është ngadalë duke u bërë pjesë e kësaj sigurie njerëzore, sepse ajo është drejtpërdrejt e lidhur me mbijetesën e vërtetë të popullit. Zakonisht shumë gazetarë përqendrohen kryesisht mbi tema duke përfshirë punën e policisë, ushtrisë, shërbimet e inteligjencës duke mos u kushtuar edhe aq vëmendje këtyre çështjeve njerëzorcentrike. Megjithatë,

4 Christine Chinkin, "Human Security vs. State Security", Shkolla e Londrës për Ekonimi, Tribunali Botëror i Irakut, Stamboll, Turqi, 25 qershor 2005, Seksioni i gjashtë / Mjedisi Global i Sigurisë dhe Alternativat e Ardhme: <http://www.global-sisterhood-network.org/content/view/352/76/>

5 Ibid.

nuk mund të gjenden shumë shembuj të mirë të mbulimit të mirë mediatik kur qasja njerëzorcentrike është marrë në analizë.

Shembull i ngjarjes së sigurisë njerëzorcentrike

Siguria në shëndetësi, që konsiderohet se është pjesë e qasjes së sigurisë njerëzore në disa vitet e fundit ka dëshmuar shumë herë se sa e rëndësishme është trajtimi i pandemive, siç është gripi i shpendëve ose Ebola. Këtu është një shembull i një artikulli nga BBC që diskuton planet për ushtrimin në nivel kombëtar të Mbretërisë së Bashkuar për parandalimin dhe trajtimin e Ebolas.

Ebola: Testet e planeve të ushtrimit Kombëtar të Mbretërisë së Bashkuar në lidhje me virusin: <http://www.bbc.com/news/uk-29578804>

7

Siguria njerëzore si koncept u bë interesante si temë në mes të viteve '90 me fillimin e Raportit të Zhvillimit Njerëzor të UNDP-së i cili nisi "lirinë nga frika" dhe "lirinë nga nevoja", që paraqesin koncepte relevante për sigurinë njerëzore.⁶ Fundi i Luftës së Ftohtë kur shteti ishte në qendër të vëmendjes i dha një moment këtij vështrimi ndaj sigurisë. Dokumenti origjinal i vitit 1994 ka skicuar dy kategori: siguri nga kërcënime kronike, siç janë uria, sëmundjet dhe represioni dhe b) mbrojtje nga çrregullime të befasishme e të dhimbshme në shabllonet e jetës së përditshme.⁷

6 UNDP, Raporti i Zhvillimit Njerëzor.

7 Raporti i Zhvillimit i UNDP-së (1994) cituar në Hasan Mahmud. "Human Security or National Security: the Problems and Prospects of the Norm of Human Security". *Journal and Politics and Law*, dhjetor 2008.

Shembuj të kërcënimeve të Sigurisë Njerëzore

Lloji i Sigurisë	Shembuj të kërcënimeve kryesore
Siguria ekonomike	Varfëria e vazhdueshme, papunësia
Siguria e ushqimit	Uria
Siguria e shëndetësisë	Sëmundje vdekjeprurëse infektive, ushqimi i pasigurt, ushqyerja e pamjaftueshme, mungesa e qasjes në përkujdesjen ushqimore themelore
Siguria e mjedisit	Degradimi i mjedisit, mbarimi i resurseve, fatkeqësitë natyrore, ndotja
Siguria personale	Dhuna fizike, krimi, terrorizmi, dhuna në familje, detyrimi i fëmijëve për të punuar
Siguria e bashkësisë	Tensione ndëretnike, ndërftare dhe identitësh të tjera
Siguria politike	Represioni politik, shkelja e të drejtave të njeriut

Tabela 1⁸

Nevoja për të bërë një dallim midis njeriut dhe sigurisë shtetocentrike mund të shihet në idenë se shteti ndonjëherë nuk është në pozitë ose i gatshëm për të ofruar siguri.⁹ Në këtë kontekst, qasja centric njerëzorocentrike është veçanërisht e rëndësishme për shoqëritë paskomuniste, paskonfliktuoze që janë në tranzicion për arsye se shteti në funksionimin e tij është zakonisht e ndjeshëm ndaj çështjeve si korrupsioni, sistemi i dobët shëndetësor, diskriminimi etj.

Kur është fjala për sigurinë e Shtetit shtetocentrizmit, ky doracak definon atë për nga aftësia e shtetit që mënyrë të drejtpërdrejtë a të tërthortë ta mbrojë qëndrueshmërinë e shtetit nga kërcënimet e jashtme, si dhe të tregojnë një histori të mbrojtjes së popullsisë që jeton në shtetin nga kërcënimet që ndikojnë në sigurinë personale të tyre. Ky doracak tërheq nga të dyja perspektivat kryesisht për shkak se shteti nga njëra anë është qendror në kuptimin konvencional të studimeve të

8 Ibid.

9 Ibid. fq. 70

sigurisë, ku siguria kombëtare “zakonisht kuptohet si mbijetesë fizike, integriteti territorial dhe vazhdim i regjimit politik dhe sistemit ekonomik.”¹⁰ Në të njëjtën kohë nuk mund të pritët të flasë rreth sigurisë së jashtme kur disa prej konflikteve dhe pasigurisë mund të vështrohen në politikat e shtetit.¹¹

Shembull nga siguria e shtetocentriymit

Shembull klasik i sigurisë së shtetocentrizmit mund të shihet duke shikuar në shpalljen e qeverisë së Tunizisë për të ndërtuar një gardh rreth e përqark kufirit me Libinë në mënyrë që të mbrojë veten nga kalime ilegale terroriste. “Telegraph” shpjegon urgjencën për ndërtimin e gardhit kundër sfondit të sulmit terrorist në qershor të vitit 2015, duke lënë më shumë se 30 turistë të vdekur.

Tunizia duke ndërtuar mur për të parandaluar udhëtime drejt kampeve xhihadiste në Libi:

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/tunisia/11727080/Tunisia-building-wall-to-prevent-travel-to-Libyan-jihad-camps.html>

9

2. Sektori i Sigurisë së Maqedonisë

Edhe pse një vend relativisht i vogël, Maqedonia me vite ka punuar në konsolidimin e sektorit të saj të sigurisë nëpërmjet rritjes së kapaciteteve të institucioneve ekzistuese si dhe ndërtimin e të reja, siç është Policia Financiare. Disa prej institucioneve të mirëkrijuara, si policia, kanë themelet e tyre të rrënjësor nga sistemi i kaluar, edhe pse shumë reforma kanë ndjekur që kur Maqedonia u bë shtet i pavarur në vitin 1991. Në çdo vend sektori i sigurisë është organik, që do të thotë se për shkak të arsyeve të ndryshme evolon. Sektori i sigurisë i Maqedonisë nuk është përjashtim në këtë dhe shumica e reformave janë ose të shtyrë jashtë nën ombrellë të integriteteve në BE/NATO apo incidente sigurie, si konfliktit i armatosur i 2001-shit, i cili shkaktoi një sërë reformash. Duke qenë se kjo po thuhet, sektori i sigurisë i Maqedonisë mund të analizohet nga tri pikë në kohë: 1991-2001

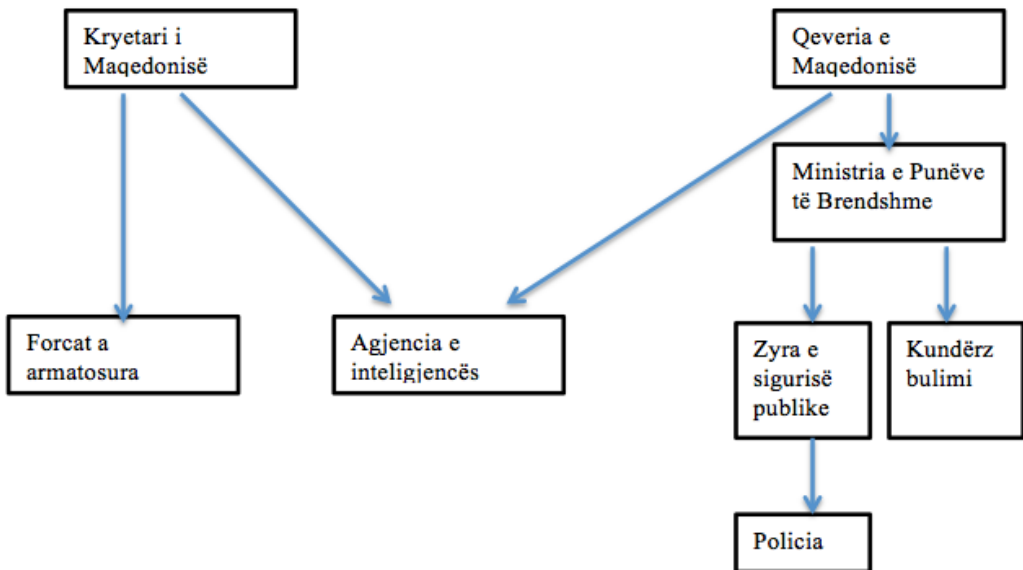
10 Maria Brons, *Society, security, sovereignty and the state in Somalia: from statelessness to statelessness?*, International Books, 2001), fq. 27, 28

11 Ibid.

(pavarësia e konfliktit etnik i vitit 2001, 2001-2008 (pas konfliktit para NATO) dhe nacionalizmi i periudhës 2008- tani (pas vetos së NATO).¹²

Të gjithakëto periudha kanë kontribuar në reformat e ndryshme në gjithë sektorin e sigurisë. Për shembull, konflikti i brendshëm i armatosur i vitit 2001 dhe Marrëveshja e Ohrit shtyu përpara idenë e rritjes së përfaqësuesve të komuniteteve jo-shumicë, e cila është një zonë që mund të shkaktonte interesim të madh në mesin e lexuesve.

Diagram i sektorit të sigurisë të Maqedonisë

2.1. Ministria e Punëve të Brendshme

Kontekst

Policia maqedonase shpeshherë është perceptuar si një nga mbrojtësit e pavarësisë së Maqedonisë në fillim të viteve '90. Për shkak të mungesës së forcave të

12 Cvete Koneska, *Context Analysis of the Security Sector Reform in Macedonia*, Analytica.

armatosura më vete¹³ policia mori përsipër shumë nga detyrat që janë parë zakonisht si të zbatueshme për Forcat e Armatosura, kur Ushtria Popullore Jugosllave (JNA) u largua nga vendi. Kjo përfshinte ndër të tjera mbajtjen e integritetit territorial të vendit, veçanërisht në kohëra sfiduese herë me shpërbërjen e Jugosllavisë në vitet '90.

Rolet, përgjegjësitë dhe korniza ligjore

Policia parimisht janë të lidhur me Ministrinë e Punëve të Brendshme, ndërsa, në rastin e Maqedonisë, Ministria e Punëve të Brendshme gjithashtu ka nën vete edhe Drejtorinë për Siguri dhe Kundërzbulim. Autoritetet maqedonase kanë vendosur se Drejtoria e Kundërzbulimit duhet të mbetet në kuadër të Ministrisë. Në vendet tjera kjo është e rregulluar ndryshe ku ky institucion funksionon ndaras nga Ministria e Punëve të Brendshme.¹⁴ Puna e Ministrisë rregullohet me dy ligje kryesore: 1) Ligji për Punë të Brendshme dhe 2) Ligji për Policinë. Nuk ka asnjë ligj i veçantë që përshkruan punën e shërbimit të kundërzbulimit. Puna e saj dhe profili janë të përcaktuara në të dy ligjet dhe shoqërohet nga numri i rregulloreve.

Byroja për Siguri Publike, së bashku me Drejtorinë për Siguri dhe Kundërzbulim, janë njësitë kryesore në kuadër të Ministrisë. Përveç këtyre të dyve, ekziston një sektor i veçantë i ngarkuar për të kryer mbikëqyrje të brendshme, i quajtur Sektori për Kontroll të Brendshëm dhe Standarde Profesionale. Puna e Ministrisë së Punëve të Brendshme (duke përfshirë Policinë dhe Shërbimin për Kundërzbulim) është gjithashtu subjekt i mbikëqyrjes dhe kontrollit të jashtëm.

Organizimi i Forcave Policore në Maqedoni:

- Policia Kufitare është një njësi policore që monitoron dhe mbron kufijtë e Maqedonisë. Ajo është e organizuar në katër sektorë: Veri, jug, lindje, perëndim dhe ka 1750 policë.

---

13 Si një republikë që ishte pjesë e Republikës Socialiste Federative të Jugosllavisë, kufijtë e jashtëm të Jugosllavisë (ndaj Greqisë, Shqipërisë dhe Bullgarisë), janë mbajtur nga Ushtria Popullore Jugosllave.

14 Sllovenia veçoi se agjencia e sigurimit të inteligjencës nga Ministria e Punëve të Brendshme në fillim të viteve 1990, por kjo nuk është zbatuar plotësisht deri në vitin 1999, kur Asambleja e shtetit slloven miratoi Aktin ndaj agjencive të Zbulimit dhe të Sigurisë e cila përfundimisht u rregullua si shërbim i sigurimit të qeverisë” – Drago Fersh, “From Security and Intelligence Service to Slovene Intelligence and Security Agency” – National Security and the Future 1-2 / 3, fq. 80

- Policia që patrullon në Liqen është një pjesë e policisë kufitare e Republikës së Maqedonisë që vepron në Ohër dhe Prespë.
- Policia e trafikut merret me veprat penale të përditshme të trafikut.
- Njësia me helikopter është njësi përkrahëse ajrore nga Ministria maqedonase për Punë të Brendshme. Qëllimi i saj është të siguroar mbikëqyrje ajrore, monitorim të kufijve, transportit të personave të rëndësishëm, operacionet e kërkim-shpëtimit dhe të shtënat ajrore.

Forcat Speciale të Policisë

Njësia e operacioneve speciale – Tigrat kanë për detyrë të kryejnë operacione të vështira në luftën kundër terrorizmit dhe mbrojtjes së sigurisë së Republikës së Maqedonisë në kohën e gjendjes përkeqësuar të sigurisë, si dhe duke i ndihmuar popullsisë civile në fatkeqësitë natyrore. Më konkretisht, ata merren me situata të pengjeve, duke arrestuar grupe të rrezikshme kriminale, duke siguroar mbështetje të lartë kur janë në rrezik personat e rëndësishëm, operacionet e shpëtimit etj.

12

Njësia për Intervenim të Shpejtë është njësi e veçantë e policisë maqedonase që ka për detyrë të kryejë operacione në male të lartë dhe zona rurale, rivendosjen e rendit dhe qetësisë publike, të sigurojë ndihmë për njësitë e tjera dhe institucionet shtetërore, veprimtaritë anti-terroriste, operacionet me rrezik të lartë, duke ndihmuar popullsinë civile në kohën e fatkeqësive natyrore etj.

Njësia për Përkrahje të Veçantë janë njësi e veçantë në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme. Anëtarët e Njesisë për Përkrahje të Veçantë janë policë të zakonshëm që, nëse është e nevojshme, ndihmojnë njësitë tjera të veçanta. Me nevojën e tyre, ata janë të përfshirë në aktivitete që lidhen me ruajtjen e ligjit dhe rendit publik, protesta, arrestimet etj.

Njësia për Mirëmbajtje të Rendit Publik, për Sigurisë dhe për Ndërhyrje është një njësi e themeluar kohët e fundit e formuar për të ruajtur rendin dhe ligjin në tubime publike, duke përfshirë llojet e ndryshme të protestave. Shumica e punës së kësaj njësie është e përqendruar në kryeqytetin Shkup.

Njësitë policore Alfa është njësi speciale e policisë për reagim të parë dhe ndërhyrjet kur bëhet fjalë për krime të rënda. Njësia operon në zonat urbane në qytetin e Shkupit.

Transparenca e Ministrisë së Punëve të Brendshme

Të gjitha ligjet e miratuara dhe ndryshimet e tyre, si dhe projektligjet e sugjeruara në lidhje me punën e MPB-së dhe policisë mund të gjenden edhe në faqen zyrtare të Ministrisë së Punëve të Brendshme në: <http://www.mvr.gov.mk/zakoni>. Më shumë detale në lidhje me

miratimin e ligjeve të caktuara mund të gjenden edhe në faqen e internetit të Kuvendit (<http://www.sobranie.mk>), por të shpërdara sipas datave të miratimit në seancat e ndryshme plenare. Për këtë arsye është e këshillueshme që së pari të konsultoheni me faqen e internetit të MPB-së.¹⁵

Vlen të theksohet se uebfaqja e Ministrisë së Punëve të Brendshme për momentin është në dispozicion vetëm në gjuhën maqedonase. Materiale të caktuara të sigurisë me qëllim të edukimit të turistëve në masat e sigurisë ose rreziqet e sigurisë mund të gjenden edhe në gjuhën angleze.

Informacion në lidhje me punën e përditshme të policisë publikohen rregullisht në faqen e internetit të MPB-së, ajo ka një seksion të dedikuar të quajtur “dnevni billteni”¹⁶ (buletinë ditorë) që paraqesin një përmbledhje të shkurtër të shkeljeve penale, prishjeve të rendit publik, aksionet policore etj.

Ky seksion është gjithmonë në faqen e parë të internetit MPB, së bashku me seksionin e lajmeve. Raportet ditore të krimit mund të përdoren nga gazetarët për të konfirmuar ngjarje të caktuara, siç janë arrestimet, aksidentet e trafikut që janë relevante për ngjarjet e tyre përkatëse që ato mbulojnë.

Për shembull: Nëse gazetari është duke mbuluar ndonjë ngjarje për ndonjë aksident trafiku, faktet zyrtare, si informacionet e fatkeqësisë, lloji i automjeteve të përfshira, specifikat e aksidentit (p.sh.: përdorimi i alkoolit) etj. do të jenë në dispozicion në këtë seksion.

* Është e këshillueshme për të kontrolluar faktet në lidhje me ngjarjet e përditshme të lajmeve për të konsultuar së pari këtë seksion në dispozicion në internet, duke kontaktuar zëdhënësin e MPB-së duhet të vijë vetëm si opsion të dytë, kur informacioni ende nuk është në dispozicion të publikut.

Megjithatë, aksionet policore të shkallës më të lartë, siç është “Përleshja e Kumanovës”¹⁷ apo arrestime që pasojnë pas hetimesh më të gjata për krime të organizuara

---

15 Ministria e Punëve të Brendshme hodhi në qarkullim uebfaqen e vet të ridizajnuar më 20.06.2015 – <http://mk.mkdnews.com/macedonia/3166-nova-veb-strana-na-mvr.html>, megjithatë uebfaqja e vjetër ende mund të lexohet në seksionin „Архива“ (arkivi) – apo në linkun <http://62.162.77.57/> - por mbetet e panjohur edhe sa kohë do të jetë në dispozicion.

16 “Dnevni billteni” (buletinet ditorë) mund t’ qasemi në linkun e mëposhtëm: <http://www.mvr.gov.mk/dnevni-bilteni>.

17 MPB: Aksioni në Kumanovë mbaroi, grupi më i madh terrorist në Ballkan u eliminua – <http://plusinfo.mk/vest/25324/mvr-akcijata-vo-kumanovo-zavrshi-razbiena-najsilna-teroristicka-grupa-na-balkanot-%28video%29>

apo çfarëdolloj aksioni policor tjetër nga **Njësia për Intervenim të Shpejtë**¹⁸ zakonisht ndiqen me konferenca për shtyp qoftë nga vetë Ministri apo nga zëdhënësi, varësisht prej seriozitetit të krimit të bërë. Kur mbulohen ngjarje të tilla, kontrolli rigoroz i besueshmërisë së burimeve duhet të bëhet nga gazetarët, meqë çdo informacion i paverifikuar mund të kontribuojë gjithashtu për të ndezur situatën e brishtë të sigurisë që mund të jetë e pranishme në atë moment.

Ministria e Punëve të Brendshme gjithashtu ka zhvilluar udhëzues për punonjësit e saj në komunikimin me mediumet në situatë të krizës. Me këtë udhëzues të gjithë gazetarët që aspirojnë të mbulojnë çështjet e sigurisë duhet të njihen, sepse ajo shpjegon se si organizohet komunikimi ndërsektorial në MPB. Është e rëndësishme për gazetarin të kuptojë këtë skemë të komunikimit në mënyrë që të jetë në gjendje të dijë se në mënyrë më efikase se ku dhe si të drejtojë kërkesat për informata në momentin e krizës.¹⁹

Ministria e Punëve të Brendshme ka kanal publik në YouTube²⁰, i cili e përdor për të publikuar videot e veprimeve policore dhe videot promovuese për punën e tyre. Ky kanal është përdorur gjerësisht nga gazetarët dhe të gjitha mediumet. Ministri aktual i Brendshëm nuk mban asnjë faqe në mediat sociale. Sa për bashkëveprimin në kapacitetet personale mbi mediat sociale, ajo nuk është shumë e përhapur në mesin e politikanëve apo palët e interesuara në Maqedoni, e njëjta gjë mund të identifikohet në shumicën e faqeve të institucioneve. Ata janë përdorur zakonisht për qëllime promovuese dhe informative, kurse ndërveprimi me qytetarët është minimal dhe shumë teknik.

---

18 Njësia për intervenim të shpejtë është njësi speciale e policisë maqedonase e formuar në vitin 2006, e paraqet pjesë e madhe e transformimit e njësisë speciale të mëparshme “Llavovi” (Luanët) me qëllimin për t’ia dale mbanë me kërcënime më masive të sigurisë, siç janë trazirat apo përkrahin aksione të mëdha operative: <http://star.utrinski.com.mk/?pBroj=1253&stID=3526&pR=2>

19 Skema e komunikimit në situatë konflikti dhe kriza në dispozicion në fq. 17 të doracakut: http://www.mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/publikacii%20pdf/Upatstvo%20za%20krizna%20kounikacija_FINAL.pdf

20 MPB-ja në YouTube: <https://www.youtube.com/user/MVRMacedonia1231>

Ide për artikull lajmesh

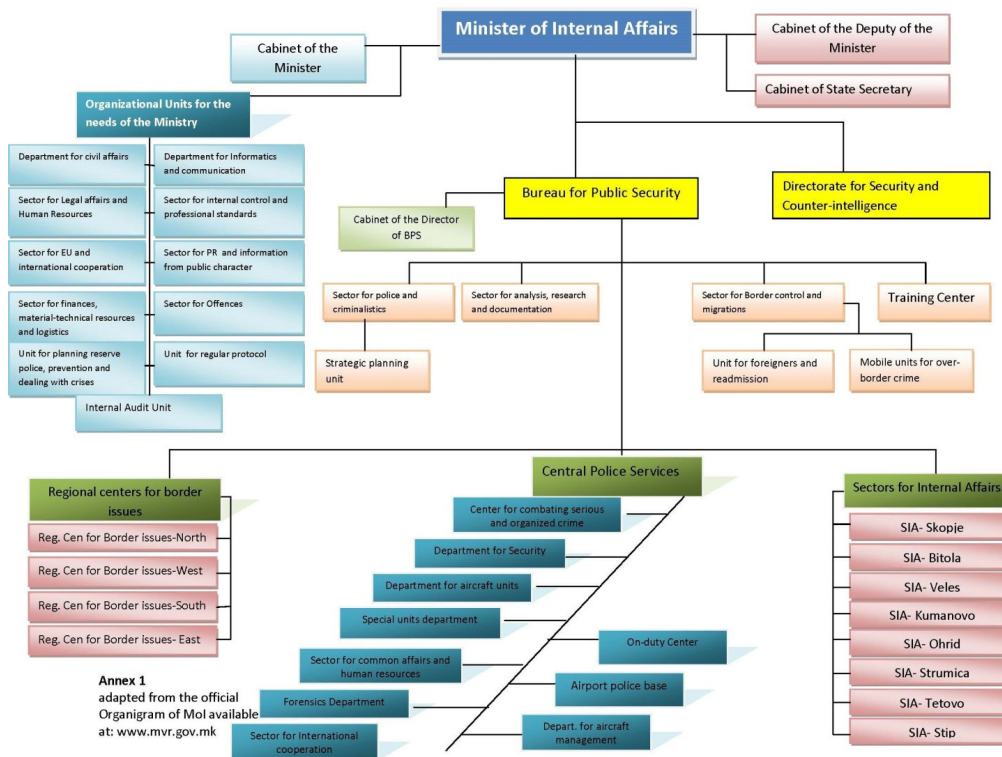
Ministria e Punëve të Brendshme është njëri ndër punëdhënësit më të mëdhenj në sektorin publik të Maqedonisë, me një listë prej 10859 punonjës, të përcaktuar nga buxheti për vitin 2014, si dhe një ndër shpenzuesit më të mëdhenj të financave publike. Si e tillë, mund të jetë e ekspozuar ndaj keqpërdorimeve të mundshme të fondeve publike.

- Raportet e Zyrës Shtetërore për Revizion në Ministrinë e Punëve të Brendshme mund të shërbejnë si pikënisje për hetime të mëtutjeshme.

Kontrollimi online i Sistemit të Prokurimit Elektronik (www.e-nabavki.gov.mk), e cila është një formë interneti për të publikuar njoftime për çmimin e kontratave për kontrata të kryera. Këtu mund të gjinden të gjitha dokumentet rreth thirrjes për tendera, ofertat e bëra, kush është shpërblyer, në çfarë kushte dhe me çfarë shume u bë marrëveshja për tenderin. Informatat mund të shfletohen nga institucionet, datat dhe fazat e zbatimit. Sipas legjislacionit të Maqedonisë për Prokurim Publik, të gjitha pagesat publike, të cilat tejkalojnë shumën prej 5000 euro, duhet të përcillen nga thirrja për tendera, ku të gjithë kompanitë do të kenë të drejta të barabarta gjatë bërjes së ofertave, të cilat pastaj vlerësohen në bazë të disa kushteve specifike të vendosura paraprakisht. Të gjitha informatat për pagesa të bëra nga institucionet të cilat janë nën shumën prej 5000 euro mund të merren sipas aktit për liri të informatave, duke parashtruar kërkesë për qasje në informata publike tek institucioni përkatës. Në këtë rast “Ministria për Punë të Brendshme”.

Organogrami i Ministrisë së Punëve të Brendshme

2.2. Forcat e armatosura

Kontekst

Mund të thuhet se Forcat e Armatosura të Maqedonisë që nga themelimi i saj në vitin 1992 kanë pësuar një sërë reformash që kanë rezultuar në shumë ndryshime të strukturës së ushtrisë në mënyrë që të jehojë profilin e NATO-s për atë se si duhet të duken forcat e armatosura moderne. Sidomos transformimi më i madh ndodhi me heqjen e nevojës për shërbimin e detyrueshëm në Forcat e Armatosura në vitin 2006. Përveç ndryshimeve të dukshme, ky vendim ka prodhuar edhe një varg mendor të bashkëngjitur parimisht duke e parë atë si shkëputje nga trashëgimia e mëparshme e sistemit komunist.

Rolet, përgjegjësitë dhe korniza ligjore

Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë përcakton policinë dhe forcat e armatosura si aktorët ligjorë të sektorit të sigurisë. Zinxhiri i komandës kur u referohen Forcat e Armatosura në Republikën e Maqedonisë është i organizuar

vertikalisht me Presidentin e Maqedonisë që është Komandant Suprem i Forcave të Armatosura. Në kapacitet të tillë Presidenti mund të emërojë ose të shkarkojë Shefin e Shtabit të Forcave të Armatosura si dhe gjeneralë. Për më tepër, Presidenti është i autorizuar të deklarojë luftë (me kufizime të caktuara).²¹ Shefi i Shtabit të Përgjithshëm në Maqedoni është përgjegjës për komandën e njërive të ushtrisë dhe është përgjegjës për Presidentin, si dhe Ministrin e Mbrojtjes.

Dokumentet kryesore në lidhje me strategjinë kombëtare të Maqedonisë që prek mbi punën e Forcave të Armatosura janë Siguria Nacionale dhe Koncepti i Mbrojtjes, Rishikimi Strategjik i Mbrojtjes, Strategjia e Sigurisë Kombëtare, Strategjia e Mbrojtjes, Letra e Bardhë mbi Mbrojtjen²² etj. Këto dokumente janë të rëndësishme për punën e gazetarëve e studiuesve të cilët do të duan të analizojnë se çfarë janë Prioritetet e Mbrojtjes Nacionale dhe nga i njëjti të kuptojnë se çfarë shteti ynë konsideron kërcënim për sigurinë kombëtare të Maqedonisë. Përveç këtyre, duke pasur parasysh se Maqedonia është një vend kandidat i NATO-s dhe pjesë e procesit të Planit të Veprimit për Anëtarësim të NATO-s, ka planet veprimi të zhvilluara çdo vit që shërbejnë si udhërrëfyes për reformimin e Forcave të Armatosura që gazetarët mund t'i marrin për analiza përmes dërgimit të kërkesat për Ministrinë e Mbrojtjes duke përdorur Ligjin për Qasje të Lirë deri te Informatat me karakter publik.

Tjetër në thellësinë e informacionit në lidhje me zhvillimet më të reja në lidhje me Forcat e Armatosura mund të gjenden në revistën “Shtit” (Mburoja) që e boton Ministria e Mbrojtjes. Çështje aktuale dhe arkivi që nga viti 2008 është në dispozicion në faqen e internetit të Ministrisë së Mbrojtjes, nën rubrikën “botimet” ose në linkun e mëposhtëm: http://www.morm.gov.mk/?page_id=2640&lang=mk.

Ministria e Mbrojtjes gjithashtu është aktive edhe në mediumet sociale.

Faqja zyrtare në Fejsbuk e Ministrisë së Mbrojtjes e Republikës së Maqedonisë:

<https://www.facebook.com/modrmacedonia>

Llogaria zyrtare në Twitter – @MoDMacedonia:

<https://twitter.com/MoDMacedonia>

Kanali në Youtube: “MoDRMacedonia” <https://www.youtube.com/user/MoDRMacedonia>

Llogaria në Twitter e Ministrit të Mbrojtjes Zoran Jolevski: @ZJolevski

<https://twitter.com/ZJolevski>

Që nga viti 2005, me nismën e Ministrisë së Mbrojtjes të Maqedonisë dhe mbështetur nga Qeveria Norvegjeze, vendi është bërë nikoqir i Qendrës Rajonale për Çështje Publike e cila ofron trajnime në medime dhe komunikim. Edhe pse qendra ka karakter ushtarak, që do të thotë se përdoruesit e saj në fund kanë për qëllim të jenë struktura kryesisht ushtarake,

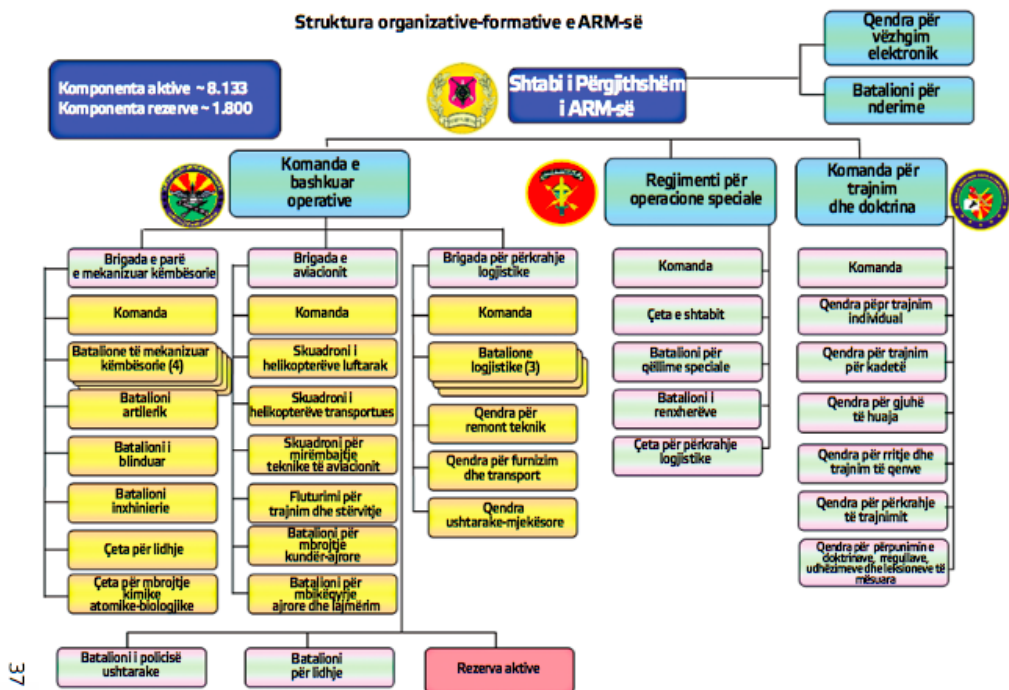
21 Për më shumë detale rreth procedurës, ju lutemi ta konsultoni këtë faqe në: <http://president.mk/en/president/rights-and-duties.html>

22 Kjo Letër e Bardhë paraqet shqyrtim të Sigurisë Nacionale Maqedonase dhe Politikën e Mbrojtjes në vitin 2012. Gjithashtu paraqet shqyrtim të dokumenteve që u përmendën më parë: <http://www.morm.gov.mk/wp-content/uploads/2013/12/BELA-KNIGA-NA-ODBRANATA.pdf>

ajo gjithashtu ka potencial të madh civil. Që nga viti 2013 ajo u bë qendra e 26 me radhë e Qendra e Akredituar e NATO-s për Bashkëpunim dhe Edukimi ngarkuar me ofrimin e arsimit për personelin e ministrive të mbrojtjes, si dhe forcat e armatosura për të komunikuar çështjet ushtarake të lidhura me publikun. Qendra Rajonale mund të jetë me interes për gazetarin si pjesë integrale e zinxhirit të komunikimit, kur është fjala për lajme që lidhen me sigurinë. Përfshirja e mundshme e gazetarëve në kursin e trajnimit mund të sigurojë vlerë të shtuar për punën e qendrës, ndërsa gazetari do të jetë në gjendje të bashkëveprojë me personelin ushtarak.

Më shumë informata që lidhen me punën e kësaj qendreje mund të gjenden në uebfaqen zyrtare: <http://www.parc.morm.gov.mk>, dhe llogaria e profilit në Fejsbuk: <https://www.facebook.com/RTCCMK>

Organigrami i Forcave të Armatosura të Maqedonisë:

Burimi: Ministria e Mbrojtjes

2.3. Sektori i Kundërzbulimit Maqedonas

Kontekst

Sektori i inteligjencës i Maqedonisë nuk ka pësuar një rregullim të madh që nga vitet 1990, edhe pse janë bërë disa ndryshime menjëherë pas shpalljes së pavarësisë së vendit në vitin 1991 dhe pas konfliktit të armatosur në vitin 2001. Ky ngërç qëndron në kontrast me

kërcënimet dhe sfidat ndaj sigurisë kombëtare të Maqedonisë, që ka evoluar në mënyrë të konsiderueshme gjatë njëzet viteve të fundit. Vetëm një numër i kufizuar i reformave kanë qenë të pranishme në këtë sektor, në krahasim me policinë apo forcat e armatosura.

Puna e Drejtorisë për Siguri dhe Kundërzbulim nuk duhet të përzihet me punën e Agjencisë së Inteligjencës që trajton çështjet jashtë vendit, ndërsa Shërbimi i Kundërzbulimit trajton vetëm çështje të brendshme. Përveç Agjencisë dhe Shërbimit të Kundërzbulimit ka edhe një Inteligjencë Ushtarake dhe Shërbim të Kundërzbulim. Më tej, ka një Inteligjencë Financiare e cila është e lidhur me punën e Njësisë së Inteligjencës Financiare që funksionon në kuadër të Ministrisë së Financave. Ajo kryesisht merret me çështjet e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit.

Agjencia e Inteligjencës në zinxhirin komandues është nën komandën e presidentit të vendit që emëron dhe mund të shpërndajë drejtorin e kësaj dege të inteligjencës. Gjithashtu, agjencia e inteligjencës raporton së pari për punën e tij te Presidenti dhe më pas të tjerëve nga dega e ekzekutivit. Edhe pse në fillim Agjencia për Inteligjencë i është nënshtruar kryesisht Presidentit të vendit, qeveria ende ka kompetenca të rëndësishme, siç janë pasja e një roli në buxhetin e saj, do të thotë dhe metodat e punës së tij etj.

Puna e Agjencisë së Inteligjencës vjen nga Ligji për Agjencinë e Inteligjencës së vitit 1995 pa ndryshime të mëdha pas zbatimit të tij. Detyra e këtij institucioni është të kryejë punën e inteligjencës jashtë territorit të Maqedonisë, si dhe të analizojë informacionin në lidhje me interesat kombëtare dhe ekonomike të Maqedonisë. Nga ana tjetër, Drejtoria për Siguri dhe Kundërzbulim ka për detyrë të kryejë detyrat e nevojshme për ruajtjen e kërcënimeve të brendshme të Maqedonisë.

Rolet dhe përgjegjësitë

Drejtorja për Siguri dhe Kundërzbulim është funksionalisht institucion i pavarur, por i vendosur në varësi të Ministrisë së Brendshme, ku Qeveria emëron kryetarin e këtij sektori. Për më tepër detyrat e saj shtrihen në fushat e mëposhtme:

- terrorizëm
  - kundërzbulim
  - aktivitete që rrezikojnë institucionet demokratike apo që promovojnë përmbysje me forcë
  - krimi i organizuar që vjen brenda apo që shënjestron institucionet demokratike të vendit
- Në masë të madhe puna e Drejtorisë për Siguri dhe Kundërzbulim është e varur në përdorimin e masave të veçanta hetuese, të cilat përfshijnë përgjimin dhe masa të tjera të fshehta të mbikëqyrjes.

Përveç këtyre dy, Forcat e Armatosura gjithashtu kanë në dispozicion të tyre zbulimin dhe kundërzbulimin në njësinë e tyre ushtarake, në kuadër të Ministrisë së Mbrojtjes. Puna e saj është e përqendruar rreth këtyre fushave:

- Mbledhja, dokumentimi dhe analizimi i të dhënave të zbulimit të rëndësishme për mbrojtjen kombëtare
- Zbulimi dhe parandalimi i aktiviteteve subversive me origjinë prej agjencish të huaja të inteligjencës apo grupeve të tjera ndërkombëtare (si organizatat terroriste) përkatëse të mbrojtjes kombëtare
- Mbrojtja e forcave të armatosura
- Mbrojtja e informatave të klasifikuara që kanë të bëjnë me mbrojtjen

Kundërzbulimi dhe mediumet

Shërbimet e inteligjencës në Maqedoni kanë qenë gjithmonë një interes të madh për komunitetin mediuemeve, kryesisht për shkak të fshehtësisë së punës së tij, si dhe skandale e disa përgjimeve, si ato të Veshit të Madh²³, roli i tyre gjatë konfliktit të armatosur të vitit 2001 etj. Më i fundit e ndoshta skandali më i madh i përgjimeve me emrin e koduar “Puç” ku dyshohet se më shumë se 20.000 qytetarë janë përgjuar ilegalisht ishte një arsye e mjaftueshme për mediumet për të shkruar gjerësisht mbi këtë temë.

Artikulli botuar nga Utrinski Vesnik menjëherë pas skandalit të përgjimit “Puç” i titulluar “Veshi i Madh” dëgjon çdo gjë nëpërmjet telefonave tonë celularë²⁴ mund të shihet si artikull solid që siguron:

- Analiza informative mbi llojet e përgjimit të komunikimeve dhe institucioneve lejohet të përgjojë komunikimet;

- Lidh shumë mirë përmbajtjen e artikullit me vetë skandalin e përgjimeve

- Shkon në thellësi me ngjarjen duke siguruar intervistë me ish-oficerin ushtarak të zbulimit

- I qet në pah problemet dhe ngre pyetje në lidhje me gjatësinë e përgjimit dhe abuzimit të mundshëm nga ana e autoriteteve shtetërore

Artikulli do të kishte përfituar edhe më shumë në qoftë se për shembull gazetari do të intervistonte dikë nga shërbimet e inteligjencës në mënyrë që të ketë përgjigje zyrtare në lidhje me pyetjet e parashtruara. Segmenti i artikullit shpjegon mënyrat se si ta dimë nëse komunikimet e dikujt janë zbuluar thjesht duke kontrolluar temperaturën e telefonit, duke dëgjuar jehonë të telefonit etj., pa cituar burim, është kundërproduktiv në përshtypjen e përgjithshme pozitive të tekstit. Informatat të pakonfirmuara si kjo mund të jetë keqinformuese dhe konfuze për lexuesit.

20

Shërbimet e inteligjencës maqedonase nuk shfaqin marrëveshje të madhe të transparencës në punën e tyre. Për shembull, Agjencia e Inteligjencës nuk ka Zyrtar të veçantë për marrëdhënie me publikun. Shërbimi i Kundërzbulimit dhe ai ushtarak nuk kanë përcaktuar posaçërisht faqet e tyre të internetit, ndërsa ai i Agjencisë së Inteligjencës ka nisur së ridizajnuari faqen e internetit duke ofruar më shumë informacion për publikun.

Agjencia e Kundërzbulimit: www.ia.gov.mk

2.4. Përdorimi i masave të posaçme hetuese

Sa herë që ka një histori rreth përgjimit nga institucionet shtetërore çështja është e lidhur zakonisht me përdorimin e të ashtuquajturave masave të posaçme hetimore. Përgjimi është vetëm një prej tyre. Të tjerat përfshijnë: mbikëqyrje të fshehtë, përdorimin e identitetit të rremë, kërkimet e pronave private etj. Këto masa deri në vitin 2014 mund të përdoren vetëm nga Drejtoria për Kundërzbulim dhe Njësia për Siguri dhe Kundërzbulim e Ushtrisë në kuadër të Ministrisë së Mbrojtjes. Ndryshimet që Kodi Penal solli gjithashtu i dha mundësinë Policisë Financiare të Doganës për të shfrytëzuar masat e posaçme hetimore, kryesisht me qëllim të dyshimeve në rastet penale. Megjithatë, deri më tani dy institucionet nuk kanë teknologjinë e nevojshme dhe mënyrën dhe nuk kanë filluar me operacionet. Drejtoria e

23 Çdo vit të dhjetë një “Vesh i Madh” (<http://www.utrinski.mk/?ItemID=E0931A4D07E8A447BD395C767259FF43>)

24 Veshi i Madh dëgjon gjithçka nëpërmjet celularëve, Utrinski Vesnik, 10.02.2015 <http://www.utrinski.mk/?ItemID=954139118140EB47B27CB63573EB0960>

Kundërzbulimit gjithashtu ka mundësi të përdorë masa të posaçme hetimore edhe kur bëhet fjalë për krimin e organizuar, si dhe kërcënime të mundshme të sigurisë ndaj shtetit, siç është terrorizmi.

Përdorimi i masave të posaçme hetimore është i domosdoshëm kur është fjala për zgjidhjen e formave më të rënda të krimit të organizuar ose të akteve që mund të rrezikojnë sigurinë kombëtare. Për shkak të bezdisjes së tyre, përdorimet e masave të posaçme hetimore duhet të zbatohen në mënyrë rigorozë në përputhje me ligjin dhe kushtetutën. Mbikëqyrja e duhur dhe mbikëqyrja mbi përdorimin e tyre për këtë arsye është e domosdoshme. Ka disa ligje që rregullojnë përdorimin e këtyre masave, duke përfshirë Ligjin për Procedurë Penale²⁵, Ligji mbi Komunikimet Elektronike, Ligji mbi Ndërhyrje në Komunikim²⁶ etj.

Kush mund të urdhërojë përdorimin e masave të posaçme hetuese?

Këto masa dhe procedura janë të përcaktuara qartë në Ligjin për Procedurë Penale, ku qoftë gjyqtari apo prokurori publik mund të lëshojë urdhra për iniciimin e masave të posaçme hetuese. Institucionet që mund të përgjojnë komunikimet në Maqedoni janë:

- Prokurori Publik
- Ministria e Punëve të Brendshme
- Zyra e Policisë Financiare
- Doganat
- Ministria e Mbrojtjes, por vetëm në radiovalët vijuese (Frekuencë e Lartë – HF, me Frekuencë Shumë të Lartë – VHF dhe Frekuencë Ultra të Lartë – UHF.

Kërkesa për lëshimin e urdhrit për përgjimet e komunikimeve i paraqitet gjyqtarit kompetent nga prokurori publik me iniciativën e tij / saj ose me rekomandimin e nëpunësit të policisë së Ministrisë së Brendshme, zyrës së policisë financiare ose zyrës doganore.²⁷

3. Si të tubohet informata?

Gazetari ka të drejtë për qasje të lirë gjer te të gjitha burimet e informimit që janë me interes publik. Gazetari duhet të publikojë informata të sakta, të verifikuara dhe nuk do të fshehë të dhëna esenciale ose të falsifikojë dokumente. Në qoftë se informata nuk mund të konfirmohet ose nëse bëhet fjalë për supozim, respektivisht spekulim, kjo gjë duhet cekur dhe publikuar. Saktësia e informatës duhet vërtetuar aq sa është e mundur.

Kodi i Gazetarëve të Maqedonisë

25 Ligji mbi Komunikimet Elektronike, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë me nr. 39/2014, me ndryshime G.Z. 188/2014

26 Ligji mbi Ndërhyrjen në Komunikim, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë me nr. 121/2006 me ndryshime G.Z. 110/2008, 116/2012

27 Neni 9, Ligji mbi Ndërhyrje në Komunikim

3.1. Mediumet dhe Organizatat e Shoqërisë Civile

Duke pasur parasysh natyrën e mbyllur e sektorit të sigurisë, mediumet në shumë raste mbështeten vetëm në informacionin e dhënë nga institucionet shtetërore. Megjithatë, në përpjekjet e tyre për kontributin ndaj qasjes më transparente dhe të përgjegjshme të sektorit të sigurisë dhe qasjes më të mirë në informata, ju mund të gjeni aleatët tuaj brenda organizatave të shoqërisë civile. Një bashkëpunim i tillë është reciprokisht i dobishëm – organizatat e shoqërisë civile u duhen medime për të promovuar punën e tyre sidomos në lidhje me aktivitetet e tyre advokuese duke u përpjekur për të përcjellë mesazhet e tyre për audiencën më të gjerë, ndërsa mediumet mund të përfitojnë prej saj duke e pasuruar ofertën e tyre.

Sipas legjislacionit aktual, organizatat e shoqërisë civile janë të regjistruara si shoqata apo fondacione të qytetarëve. Megjithatë, ka lloje të ndryshme të tyre, e më të rëndësishmet kur është fjala për sektorin e sigurisë janë si më poshtë:

✓ Trupa ekspertësh – këto janë organizata që kryejnë hulumtime dhe analiza të politikave dhe qëllimi i tyre është të ndikojnë në procesin e bërjes së politikave. Njerëzit që punojnë në këtë lloj të organizatave janë të pajisur me ekspertizën e duhur dhe zakonisht kanë pikëpamjet e tyre mbi proceset reformuese, propozimet e ligjeve ose në punën e institucioneve shtetërore në përgjithësi. Në shumicën e rasteve, botimet e tyre janë në dispozicion online në faqet e tyre.

✓ Organizatat e komunitetit të orientuar – ky lloj i organizatave janë të orientuara drejt ngrijtes së ndërgjegjësimit, zgjidhjen e problemeve dhe fuqizimin e grupit të tyre të synuar, kryesisht grupet e marginalizuara. Njerëzit që punojnë atje janë zakonisht aktivistë dhe aktivitetet e tyre përfshijnë fushata për ngritjen e vetëdijes, duke punuar drejtpërdrejt me qytetarët nëpërmjet projekteve edukative, mbrojtja sociale etj. Këto organizata mund të përdoren për gjetjen e grupeve të synuara të njerëzve përkatës për ngjarjet e gazetarëve. Shembull: nëse jeni duke punuar në një ngjarje të migracionit të parregullt dhe doni të intervistoni një emigrant, organizatat që ofrojnë ndihmë për këto grupe të njerëzve mund të jenë të dobishme dhe të sigurojnë lidhjen.

✓ Mbrojtja e të Drejtave të Njeriut dhe/ose ofrimi i ndihmës ligjore falas – organizatat me specializim të tillë zakonisht punojnë në fushën e rritjes së ndërgjegjësimit, përmirësimit e legjislacionit që rregullon zonën dhe forcimin e pozitës së mbikëqyrjes e kontrollin e strukturave. Ata kryejnë monitorimin e respektimit konsekuent të garancive procedurale për mbrojtjen e të drejtave të

njeriut nga agjencitë e zbatimit të ligjit. Disa prej tyre ofrojnë ndihmë ligjore falas për qytetarët.

✓ **Fondacionet** – Fondacionet buxhetojnë hulumtimin dhe aktivitetet tjera të shoqatave të qytetarëve. Përveç rolit të donatorëve, shumë fondacione zbatojnë aktivitete të tilla si hulumtimi, botim punimesh, organizim ngjarjesh dhe implementimin e projekteve të ndryshme të orientuara për bashkësinë.

Si mund të bashkëpunosh me Organizata të Shoqërisë Civile?

- Duke pasur parasysh ekspertizën që posedojnë organizatat hulumtuese, punonjësit e tyre mund të jenë zgjedhje e mirë për t'i ftuar për intervistë, deklaratë në subjekt të veçantë ose komente mbi tema të ndryshme relevante për sigurinë. Për të paraqitur perspektiva të ndryshme për qytetarët mbi çështje të veçanta, pavarësisht burimeve zyrtare (siç janë Departamenti i Marrëdhënieve me Publikun në kuadër të Ministrisë), mund të pyesni përfaqësuesit e organizatave të shoqërisë civile për të komentuar mbi këtë temë.

- Dokumente e politikave dhe produktet tjera të OSHC-ve mund të jenë burim i vlefshëm informacioni. Hulumtuesit zakonisht kalojnë nga disa muaj deri në disa vjet duke studiuar çështje të veçanta, kështu që ju mund të gjeni gjetjet të konsiderueshme që janë me vlerë për t'i ndarë me publikun. Megjithatë, sigurohuni që organizata që po e citoni është e besueshme.

- Bashkëpunimi me organizatat e shoqërisë civile mund të bëhet përmes raportimit mbi aktivitetet e tyre, si dhe mbulimin mediatik të ngjarjeve të tyre, duke përfshirë edhe konferenca, tryeza të rumbullakëta, komunikata për shtyp, trajnime etj.

23

3.2. Intervistat

Intervistat me përfaqësuesit e shërbimeve të sigurisë gjithmonë shkaktojnë vëmendje të madhe publike. Duke pasur parasysh se përfaqësuesit e këtij sektori kryesisht komunikojnë me publikun në mënyrë të rreptë dhe formale, jo gjithmonë duke e ndarë informatën e dëshiruar, bërja e një intervista është një mundësi e madhe për qytetarët për të kuptuar ato dhe pikëpamjet e tyre mbi çështje të rëndësishme të sigurisë.

Procesi i intervistës përbëhet nga disa faza, duke filluar nga caktimi i intervistës, kalimi nëpër përgatitje, kryerja e intervistës dhe publikimi.

Qasja e identifikimit të personit të duhur për një intervistë mund të ketë dy drejtime varësisht prej faktit se theksi a është vënë mbi personin a temën. Nëse ju doni të kryeni intervistë me përfaqësues të profilit të lartë (ministër, drejtor i shërbimit sekret etj), duhet të planifikoni herët dhe t'u qaseni paraprakisht. Jini të përgatitur që caktimi i intervistës mund të marrë ca kohë, duke pasur parasysh aktivitetet dhe natyrën e punës. Nga ana tjetër, në qoftë se doni elaborim mbi një temë të veçantë, atëherë mund të gjeni bashkëbisedues të mirë në mes personave jo aq të njohur dhe të ekspozuar publikisht. Mund të dëshironi të kontrolloni nëse një OSHC-të apo akademikë (profesorë universitarë e asistentë) kanë kryer kërkime ose kanë publikuar analiza për atë temë. Në këtë mënyrë mund të pasuroni dukshëm programin e shtëpisë suaj mediatike dhe shikuesit apo lexuesit do t'i ofroni qasje në gjetjet përkatëse dhe perspektiva të ndryshme.

Kur i afroheni personit që doni ta intervistoni, gjithmonë njoftojeni me ju, shpjegojani

qëllimin e intervistës dhe nxirrni në pah pyetjet kryesore që do të adresohen gjatë bisedës. Mos harroni të specifikoni se sa kohë nevojitet për të intervistuarit (nëse kjo është intervistë gjithëpërfshirëse në thellësi ose vetëm disa pyetje, nëse keni nevojë për të marrë fotografi apo jo etj.) Përveç kësaj, bëjeni të qartë nëse do t'ia dërgoni pyetjet përmes adresës elektronike dhe se sa kohë ju prisni përgjigje (kjo ofron fleksibilitet më të mirë për korrespondentin) apo se jeni duke kërkuar intervistë sy më sy.

Me përjashtim të rasteve kur jeni nikoqir i shfaqjes televizive që duhet të incizohet në studio, vendi më i mirë për të kryer intervistën mund të jetë në vendin e punës së të intervistuarit. Atmosfera e tillë do të kontribuonte për humanizimin e profesionit të tyre dhe do t'u mundësojë qytetarëve të njihen me punën e tij/saj. Në përgjithësi, shikuesit janë të interesuar të shpjin se si duket zyra e ministrit, çfarë lloj kompjuter përdor ai/ajo, a ka ndonjë send personal (si fotografi) në tavolinë etj. Përveç kësaj, njerëzit zakonisht ndjehen më të rehatshëm për të folur kur ata janë në vend të njohur dhe që do të lejojë rrjedhjen më të lehtë të bisedës.

Përgatitja e mirë për intervistë është çelës për suksesin e saj. Së pari dhe më kryesorja, hulumtojeni temën e bisedës – sigurohuni që jeni duke i kuptuar të gjitha kushtet teknike, zhvillimet e fundit dhe përgjegjësitë e institucioneve në fjalë. Sigurohuni që Ministri a mund t'ju thotë diçka që nuk është brenda juridiksionit të tij / saj kur në fakt mundet. E njëjta gjë vlen në të kundërtën; mos insistoni në përgjigjet e pyetjeve të cilat janë të destinuara për një institucion apo person. Duke pasur njohuri solide të temës do t'ju ndihmonte për të dalë më lehtë me pyetjet vijuese ose shtesë në qoftë se ju mendoni se diçka është e paqartë ose ka një mundësi për një elaborim më të plotë mbi çështjen. Në të njëjtën kohë, të jenë të vetëdijshëm se tema e sigurisë interesante mund të përmbajë të dhëna të ndjeshme që nuk mund të zbulohen për publikun.

Sa më shumë që është e rëndësishme që të ketë njohuri solide të subjektit, është gjithashtu e një rëndësie të madhe për t'u informuar në lidhje me profilin e të intervistuarit. Jini gati për kursin e mundshëm që biseda mund të marrë – nëse bashkëbiseduesi flet qartë, koncizisht ose jep përgjigje të paqarta që nuk janë të lidhur gjithmonë me pyetje të veçantë, nëse ai/ajo është një person i përmbajtur apo miqësor, çfarë janë kualifikimet e tij/saj, kompetencat etj. Në varësi të temës dhe profilit të personit, ju duhet të përgatisni një plan për intervistë. Nëse kjo është për një medium të shkruar, ju mund të dëshironi të dërgoni pyetjet me e-mail dhe t'i prisni përgjigjet në të njëjtën formë. Kjo do t'i japë lehtësi të intervistuarit të mendojë thellë në lidhje me temën dhe ju mund të shmangni keqkuptimet apo gabimet gjatë raportimit të deklaratave. Në rastin e intervistës sy më sy, ju mund të dëshironi të keni pyetje të përcaktuara në mënyrë rigoroze ose vetëm disa pika të diskutimit, sërish në varësi të profilit të personit, temës dhe kohës në dispozicion.

Në fund të intervistës falënderojeni të intervistuarin për kohën e tyre dhe përgjigjet. Sigurohuni që ju keni gjithë informacionin e nevojshëm kontakti nga të intervistuarit, duke përfshirë emrin e plotë, titullin e saktë dhe vendin e punës. Gjithashtu, pyeteni nëse duhet autorizim para publikimit apo jo. Jepjani të të intervistuarit informacionin e kontaktit tuaj dhe inkurajeni personin të lidhet me ju në rast se ai/ajo dëshiron të sqaroj diçka në lidhje me intervistën apo për ndonjë bashkëpunim në të ardhmen në të njëjtën temë ose për ndonjë tjetër. Gjithashtu, nëse mendoni se ende duhet të hulumtoni mbi temën që keni zgjedhur, gjithmonë kërkonin nga i intervistuari t'ju sugjeroj ekspertë të tjerë në fushë për intervista

apo t'ju sugjerojë literaturë shtesë a botime, pasi që ata mund të jenë më të informuar në këtë temë.

3.3. Qasja e lirë ndaj aktit të informimit

Që nga viti 2006, qëkur u prezantua Ligji për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik, institucionet shtetërore janë të detyruara të ndajnë informacion me publikun, nëse u vjen një kërkesë e tillë.

Të kërkuar për të ofruar qasje në informacionin e mbajtur (të informimit publik) janë të gjitha autoritetet publike, organet tjera dhe organizatat e përcaktuara me ligj, autoritetet komunale, Qyteti i Shkupit dhe komunat në Shkup, institucionet tjera dhe shërbimet publike, kompanitë për kontakt dhe personat juridikë e fizikë që ushtrojnë autorizime publike.

Kërkesa për informacion mund të paraqitet nga një person juridik apo fizik dhe institucionet janë të obliguara të sigurojnë trajtim të njëjtë për të gjithë. Kjo do të thotë që ju mund të dërgoni kërkesën si individ ose në emër të mediumit që ju punoni. Për më tepër, nuk jeni të detyruar të specifikoni se pse keni nevojë për informacionin. Kërkesa mund të paraqitet në formë gojore, të shkruar ose elektronike, ndërsa qasja në informacion mund të sigurohet përmes vrojtimit, kopjimit, fotokopjimit apo elektronikisht.

Në rast se kërkesa është me gojë, mbajtësi i informacionit është i detyruar të përgjigjet brenda 10 ditëve. Kur ka një kërkesë me shkrim, mbajtësit e informacionit kanë 30 ditë për t'u përgjigjur. Në rast të një dokumenti më të gjerë, afati mund të zgjatet edhe për 10 ditë, 40 ditë pasi që kërkesa është pranuar në total. Në këtë rast, ata janë të detyruar t'ju informojnë mbi zgjatjen e afatit, të paktën 3 ditë para skadimit të periudhës fillestare prej 30 ditësh. Avantazhi i kërkesës me shkrim është mundësia për mbajtje shënimesh – vetëm sillni dy kopje me ju, kur të paraqitni kërkesën dhe të kërkonit verifikimin e mostrës që është me ju. Atëherë mund të referohen në këtë mostër në komunikim të mëtejshëm në qoftë se nuk ju kanë dhënë përgjigje.

Natyra e gazetarisë është dinamike dhe gazetarët preferojnë marrjen e informacionit menjëherë. Duke pasur parasysh se duhet të presë deri në një muaj për të marrë informacion, shumë gazetarë heqin dorë nga kjo qasje e orientuar drejt mbulon lajme të përditshme, duke u mbështetur në konferenca shtypi dhe informacione të marra në terren.

Megjithatë, përdorimi i së drejtës së qasjes së lirë në informatat me karakter publik mundëson një qasje më gjithëpërfshirëse që është shumë e përshtatshme për gazetari hulumtuese. Planifikoni paraprakisht temat që dëshironi t'i shkruani dhe përdërisa prisni për përgjigjet në të cilat ju mund të përqëndroheni në ngjarjet e ditës. Për shembull, në qoftë se ka një ngjarje të rëndësishme në të ardhmen që ju mund ta lidhni me një temë të veçantë (si samiti i NATO-s, Dita e Ushtrisë), planifikojnë historinë tuaj dhe dërgoni kërkesat tuaja për qasje në informata të paktën gjashtë javë më parë.

Nëse poseduesit e informacioneve nuk i përgjigjen kërkesës suaj brenda afatit të caktuar ose nuk jeni të kënaqur me përgjigjen, mund të paraqitni një ankesë pranë Komisionit për Mbrojtjen e së Drejtës për Qasje të Lirë deri te informatat me karakter publik. Ky Komision është organ i pavarur dhe ka 15 ditë për të vendosur për ankesën tuaj. Nëse nuk jeni të kënaqur me vendimin e Komisionit, ka mundësi për të filluar padi në gjykatën kompetente. Mbani gjithmonë në mend se në qoftë se nuk jeni në gjendje të keni qasje në informata, keni të drejtë të informoni publikun në lidhje me këtë.

Informatat kontaktuese të Komisionit për Mbrojtjen e së Drejtës për Qasje të Lirë deri te informatat me karakter publik:

Uebfaqja: www.komspi.mk

Adresa: Blvd. Goce Delcev, no.18 Shkup (Ndërtesa e RTVM-së – kati 14)

Tel./Fax: +389 2 3118 038, +389 2 3114 695

e-mail: komspi@komspi.mk

3.4. Klasifikimi i dokumentacionit

E drejta e qasjes në informata nuk është e drejtë absolute. Mbajtësit e informacionit mund të refuzojnë kërkesën për qasje. Për sektorin e sigurisë, refuzimi zakonisht ndodh për arsye se ajo është klasifikuar informata me shkallë të caktuar të fshehtësisë. Arsyet për refuzim mund të jetë mundësia e zbulimit të të dhënave personale dhe zbulimi i informatave mund të ketë efekte të dëmshme mbi ndojë hetim në vazhdim, procedura penale ose kundërvajtëse.

Sipas legjislacionit kombëtar, ka katër nivele të klasifikimit të informacionit, bazuar në shkallën e dëmit që do të rezultonte për rastin e vendit të zbulimit të paautorizuar të tyre.

Shkalla më e lartë e klasifikimit është TOP SEKRET. Numri i njerëzve që kanë qasje në informata të fshehtë është rreptësisht i kufizuar, sepse zbulimi i tyre i paautorizuar mund të rezultojë në dëmtim jashtëzakonisht serioz ndaj interesave vitale të Republikës së Maqedonisë. Sekretet shtetëror mund të deklarohet vetëm mbajtësit e zyrave të larta në shtet, si Presidenti i Republikës, Kryeministri, kryetarët e Gjykatës Kushtetuese dhe Gjykatës së Lartë, ministrat etj. Dhënia e informacionit të klasifikuar me SEKRET mund të rezultojë në dëmtim jashtëzakonisht serioz të interesave vitale të Republikës së Maqedonisë, ndërsa niveli i klasifikimit KONFIDENCIAL do të thotë dëme të mundshme serioze ndaj interesave me rëndësi për Republikën. Shkalla më e ulët e klasifikimit është E KUFIZUAR dhe kjo do të thotë informacione, zbulimi i paautorizuar i të cilëve do të rezultonte në dëmtimin e punës së organeve shtetërore dhe institucioneve të tjera.

Qasja në informacionin e klasifikuar mund të sigurohet vetëm për personat që posedojnë certifikatë sigurie përkatëse (e cila është lëshuar në bazë të procesit të verifikimit të kryer më parë). Duhet të kihet parasysh se personat, certifikatat e sigurisë së të cilëve kanë skaduar ata mbajnë detyrimin për të mbrojtur konfidencialitetin e çdo informacioni të klasifikuar me të cilin kanë pasur kontakt. Si pasojë, këta njerëz nuk mund të përdoren si burim informacioni për gazetarë pa marrë parasysh se sa kohë ka kaluar që prej përfundimit të funksionit të tyre. Klasifikimi i informacionit është veçanërisht i rëndësishëm për sektorin e sigurisë. Ministria e Punëve të Brendshme, Ministria e Mbrojtjes dhe Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë, si dhe Agjencia e Inteligjencës kanë informata të ndjeshme, zbulimi i të cilave do të mund të ketë pasojë serioze për funksionimin e këtyre institucioneve dhe interesat e sigurisë të shtetit. Të mësuar në veprimin me informacione sekrete, këto institucione nuk kanë gjasa të ndajnë informacion edhe kur nuk ka rrezik të sigurisë. Ligji për Qasje të Lirë në Informatat Publike ofron mundësi që institucionet të refuzojnë qasjen në çdo informacion në rast se ajo është informacion i klasifikuar.

Në anën tjetër, institucionet nuk kanë të drejtë menjëherë të refuzojnë kërkesën tuaj për qasje në informacion mbi ndonjë nga këto arsye. Së pari, në qoftë se një informacion i tillë mund të ndahet nga dokumenti pa e rrezikuar sigurinë e tij, atëherë poseduesi i informacionit është

i detyruar ta bëjë këtë. Për më tepër, edhe në rast të ndonjë institucioni me TOP SEKRET duhet të kryejnë një “provë të demit”²⁸ që do të vlerësojë efektet në interes të mbrojtur në krahasim me interesin publik që do të arrihet me publikimin e informacionit. Kjo do të thotë se në qoftë se është vendosur se interesi publik është më i madh se interesi i mbrojtur, mbajtësi i informacionit është i detyruar të sigurojë qasje në të. Për fat të keq, institucionet nuk respektojnë gjithmonë parimin e zbatimit të një testi të demit. Nëse dyshoni se testi nuk është bërë fare, mund të paraqitni ankesë pranë Komisionit për Mbrojtjen e së Drejtës për Qasje të Lirë për informatat me karakter publik.

4. Mbrojtja e të dhënave personale

Mbrojtja e të dhënave personale është pjesë e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut. Si pjesë e së drejtës së privatësisë, ajo është e garantuar me të gjitha konventat relevante ndërkombëtare të nënshkuara nga Republika e Maqedonisë, si dhe me legjislacionin vendas. Prandaj, ajo është shumë e rëndësishme të kuptohen kufijtë gjatë raportimit për lëndë të ndryshme, temave apo personave.

Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Personale është legjislacioni bazë që rregullon zonën në mënyrë të saktë. Sipas tij, të dhënat personale do të jetë çdo informacion që ka të bëjë me një person fizik të identifikuar ose të identifikueshëm, subjekti i identifikueshëm duke qenë një entitet identiteti i të cilit mund të përcaktohet në mënyrë direkte apo indirekte, sidomos në bazë të numrit personal ose në bazë të një ose më shumë karakteristikave, specifike për identitetin e tij mendor, fizik, ekonomik, kulturor apo social.²⁹ Shpesh, ka keqkuptim se të dhënat personale janë vetëm ato që i referohen të dhënave biometrike (emri, data e lindjes, etj). Megjithatë, të dhënat personale janë kategorizuar si vijon:

- racore apo etnike
- politike, fetare, filozofike apo besime të tjera
- anëtarësia në sindikata
- të dhëna në shëndetin e personit, duke përfshirë të dhëna gjenetike
- të dhëna biometrike
- të dhëna në lidhje me jetën intime

Përpunimi i kategorive të veçanta të të dhënave personale është e ndaluar. Në fakt, me anë të këtyre të dhënave mund të thelloheni në privatësinë e personit dhe kjo përfshin shkeljen e të drejtave të tjera themelore dhe liritë, të tilla si e drejta për mbrojtje nga diskriminimi, e drejta e lirisë së shoqërimit, lirisë së besimit etj.

Ligji për mbrojtjen e të dhënave personale parashikon përjashtim nga zbatimi i disa dispozitave me qëllim të gazetarisë profesionale, por vetëm në rastin kur interesi

28 Testi i demit u ndërftua në Ligj duke e ndryshuar Ligjin për Qasje të Lirë ndaj Informatave Publike nr. 6/2010

29 Ligji mbi të Dhënat Personale, neni 2.

publik mbizotëron mbi interesat private të subjektit të të dhënave personale. Përveç kësaj, ligji parasheh që përpunimi i të dhënave personale do të kryhet në përputhje me rregullat etike të profesionit. Përveç kësaj, përpunimi i të dhënave personale lejohet në bazë të një pëlqimi të shprehur nga ana e subjektit të të dhënave personale, ose nëse ai / ajo ka bërë të ditura publikisht ato.

Sipas Kodit të Gazetarëve të Maqedonisë³⁰, “gazetari duhet të respektojë jetën private të personit, përveç se në raste kur kjo bie në kundërshtim me interesin publik. Gazetari është i obliguar të respektojë dhimbjen dhe zinjë personale.” Kjo është shumë e rëndësishme për të kujtuar kur raportohen ngjarjeve tragjike. Për më tepër, gazetari nuk duhet të bëjë intervista ose të fotografojë fëmijë që janë më pak se 16 vjeç pa pëlqimin e prindërve ose tutorëve, përveç nëse kjo është në përputhje me të drejtat e fëmijës. E njëjta gjë vlen edhe për personat me nevoja të veçanta, të cilët nuk janë në gjendje të vendosin në mënyrë racionale.

Prandaj, ajo është e një rëndësie të madhe për të kuptuar se çfarë përfaqëson interes publik. Ju, si gazetar, duhet të jeni në gjendje të njihni interesin publik dhe të siguroheni se ai mbizotëron mbi dëmin e mundshëm që mund të bëhet me personin me publikimin e të dhënave personale të tij/saj (shiko katrorin me tekst më poshtë).

Drejtoria për Mbrojtjen e të Dhënave Personale

INTERESI PUBLIK

- informacion që mund të kontribuojnë në zbulimin e: krimit, shpërdorimit të pozitës nga një zyrtar publik, kërcënimit për demokracinë, korrupsionit, padrejtësisë, shkeljes së të drejtave të njeriut, diskriminimit, duke rrezikuar shëndetin dhe sigurinë e njerëzve, neglizhencës dhe/ose paaftësisë së zyrtarit publik ;

- informacion që u ndihmon njerëzve të marrin vendime nga karakteri publik dhe për të parandaluar manipulimin e njerëzve me deklaratat a veprimet e individëve apo organizatave.

Udhëzuesi i Etikës së Gazetarëve

Institucioni kryesor përgjegjës për mbrojtjen e të dhënave personale është Drejtoria për Mbrojtjen e të Dhënave Personale, e themeluar me Ligjin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale për qëllim të mbikëqyrjes së ligjshmërisë së aktiviteteve të ndërmarra, ndërsa i përpunuar dhe mbrojtur të dhënat personale. Drejtoria është institucion i pavarur shtetëror me kapacitet prej personit juridik të kryesuar nga drejtori i emëruar nga Parlamenti. Përveç kompetencave të tjera (përgatitjen apo miratimin e akteve nënligjore, zhvillimin e politikave, duke siguruar opinione mbi projektregulloret, duke mbajtur Regjistrin Qendror etj.), Drejtoria kryen inspektive, si dhe procedurat për kundërvajtje.

Është e rëndësishme të theksohet se Drejtoria kryen trajnime dhe ofron asistencë teknike

për palët e interesuara. Mediumi juaj mund të kontaktojë me Drejtorinë për Trajnim të Mundshëm apo për ndonjë pyetje ose dilemë në lidhje me mbrojtjen e të dhënave.

Të dhënat për kontakt:

Uebfaqja: www.dzlp.mk

Adresa: Blvd. "Goce Delcev" 18 (Ndërtesa e RTVM-së – kati 14)

Tel. +389 (2)3230 635; +389 (2)3230 617; +389 (2)3230 790; +389 (2)3230 413

e-mail: info@dzlp.mk; info@privacy.mk

Prezumimi i pafajësisë

Prezumimi i pafajësisë është gjithashtu një e drejtë themelore e njeriut e garantuar me Deklaratën Universale të të drejtave të njeriut.³¹ Pothuajse identike, Kushtetuta e Maqedonisë parashikon që një person i kallëzuar për vepër penale do të konsiderohet i pafajshëm derisa fajësia e tij/saj është themeluar nga një vendim i plotfuqishëm gjyqësor. Ky rregull është gjithashtu detyrim ligjor i përcaktuar me Ligjin për procedurë penale ku thuhet se institucionet shtetërore, mediumet dhe personat tjerë janë të detyruar t'i përmbahen këtij rregulli dhe me deklaratën e tyre publike për procedurë të vazhdueshme nuk duhet të shkelin të drejtat e të pandehurit dhe palës së dëmtuar, si dhe pavarësia dhe paanshmëria gjyqësore.

Për fat të keq, shkelja e së drejtës për prezumimin e pafajësisë është një nga gabimet më të zakonshme të gazetarëve gjatë raportimit për arrestimet e policisë dhe rasteve gjyqësore. Shpesh, kjo e drejtë është shkelur nga agjencitë e zbatimit të ligjit, d.m.th. policia. Megjithatë, gazetarët duhet të theksojnë se po raportojnë për një të dyshuar dhe nuk duhet ta dënojnë si fajtor paraprakisht.

Dëshmitarët e mbrojtur

Ligji për mbrojtjen e dëshmitarëve parasheh dënime me burg për zbulimin e identitetit të një dëshmitari të mbrojtur, shtëpinë e tij/saj ose të banimit dhe informacione të tjera që mund të çojë në identifikimin e tij/saj. Më saktësisht, në rast të zbulimit të identitetit ka burgim prej më së paku 4 vjet të parashikuara, ndërsa në rast se ka shkaktuar lëndime të rëndë trupore te personi, kryerësi do të dënohet me së paku tetë vjet. Nëse vepra çon në vdekje, burgimi për atë që zbuloi identitetin e dëshmitarit të mbrojtur është minimumi 15 vjet ose me burgim të përjetshëm.

5. Mbikëqyrja parlamentare në fushën e sigurisë

Në demokracitë e konsoliduara, parlamentet kanë tri funksione kryesore: përfaqësuese, legjislativë dhe mbikëqyrëse. Funksioni i mbikëqyrjes është një nga gurët e themelit të demokracisë dhe deputetët kanë mjetet për të mbajtur qeverinë përgjegjëse. Deputetët zgjidhen nga qytetarët në zgjedhje të drejtpërdrejta, kështu kanë legjitimitetin për ta kundërpeshuar ekzekutivin dhe jo të jetë vetëm vulë për miratimin e politikave të Qeverisë.

---

31 Neni 11: gjithsecili i ngarkuar me akuzë penale ka të drejtën të prezumohet i pafajshëm derisa të shpallet i fajshëm sipas Ligjit për gjykim publik në të cilin ai ka pasur të gjitha të garantuarat për mbrojtjen e tij.

Neni 68 i Kushtetutës thotë se, ndër të tjera, Parlamenti kryen kontroll politik dhe mbikëqyrjen e Qeverisë dhe të bartësve të tjerë të zyrës shtetërore kompetente në Parlament. Mbikëqyrja e sektorit të sigurisë mund të jetë sfidë e vërtetë. Siguria është një nga aspektet më jotransparente duke e pasur parasysh se shumë prej dokumenteve të institucioneve janë të klasifikuara. Publiku ka qasje të kufizuar në informatat në lidhje me çështjet e sigurisë, por deputetët si përfaqësues të qytetarëve kanë mjetet për të ushtruar mbikëqyrje të tillë edhe në nivel plenar, edhe nivel të komisioneve. Ju si gazetar keni detyrim ta informoni publikun në lidhje me punën e Parlamentit në këtë zonë dhe në të njëjtën kohë duhet të inkurajoni Parlamentin të kryejë funksionin e tij mbikëqyrës.

5.1. Çfarë mund të bëjë Parlamenti maqedonas?

5.1.1. Legjislacioni dhe roli në formulimin e politikave të sigurisë

Funksioni legjislativ dhe mbikëqyrës janë dy përgjegjësi të ndryshme të parlamentit. Megjithatë, duke pasur parasysh se parlamentet shërbejnë si një arenë për të kundërshtuar mendime, kur diskutohet legjislacioni i propozuar, deputetët duhet të sigurohen që zgjidhja përfundimtare është në interesin më të mirë të qytetarëve dhe që politikat do të zbatohen siç duhet.

30

5.1.2. Fuqia e kuletës

Duke pasur fjalën e fundit në miratimin e buxhetit, parlamenti ka autoritetin të përcaktojë shumën e parave që do të shpenzohen për secilin institucion të sektorit të sigurisë. Edhe pse buxheti i propozuar është i përgatitur nga qeveria, deputetët diskutojnë dhe ndryshojnë propozimin në mënyrë që të mund të heqin ose të shtojnë burime shtesë. Procesi i buxhetimit është shpjeguar në kapitullin 6.

5.1.3. Pyetjet parlamentare

Pyetjet parlamentare janë një mjet i rëndësishëm për të vëzhguar nëse politikat janë zbatuar siç duhet, si dhe për promovimin e transparencës dhe llogaridhënies së institucioneve shtetërore. Çdo të enjte të fundit të muajit mblidhet një seancë e veçantë për pyetje parlamentare. Kryeministri dhe anëtarët e qeverisë janë të detyruar të jenë të pranishëm në seancën dhe e njëjta vlen edhe për zyrtarët publikë, për të cilët ka pasur njoftime paraprake për pyetjet. Përveç pyetjeve verbale gjatë seancës së rezervuar plenare, mund të dorëzohen edhe pyetje me shkrim përmes kryetarit të parlamentit.

Duke pasur parasysh natyrën e fshehtë të çështjeve të sigurisë, mund të ndodhë që përgjigjet e pyetjeve të jenë konfidenciale. Në situatë të tillë, Qeveria, gjegjësisht

zyrtari publik mund të propozojë që përgjigjja të jepet në seancë parlamentare pa praninë e publikut. Parlamenti do të vendosë për atë propozim, në përputhje me dispozitat e rregullave të procedurës. Gjithashtu, ekziston një mundësia që deputetët të marrin përgjigje në formë të shkruar.

Pyetjet dhe përgjigjet parlamentare mund të jenë një burim i rëndësishëm i informatave për punëtorët e mediave. Lista e të gjitha pyetjeve dhe përgjigjeve të deputetëve mund të gjendet në faqen e internetit të parlamentit (<http://sobranie.mk/pratenicki-prashanja.nspj>).

5.1.4. Interpelanca

Interpelanca është mekanizëm i parashikuar me kushtetutë që iu mundëson deputetëve të kontrollojnë punën e çdo zyrtari publik, qeverisë dhe çdo anëtar të saj veç e veç, si dhe çështje që kanë të bëjnë me punën e organeve shtetërore. Për të ngritur një interpelancë janë të mjaftueshëm pesë deputetë. Ky mekanizëm është më i rregulluar në Rregulloren e Punës së Kuvendit. Propozimi për interpelancë duhet të dorëzohet në formë të shkruar tek kryetari i kuvendit, i cili ia përcjell personit, të cilit i drejtohet dhe deputetëve tjerë. Personi i cili është subjekt i interpelancës duhet të dorëzojë një përgjigje të shkruar dhe pastaj ka mundësinë ta elaborojë atë në një seancë plenare ose të japë një përgjigje verbale. Deputetët duhet të vendosin për interpelancën brenda një ditë pune, deri sa të mos ketë të paraqitur për të marrë fjalën, dhe vendimi duhet të merret më së voni deri në ora 24:00. Debati rreth interpelancës mund të ndërpritet vetëm në rastet e mëposhtme:

- Nëse ngritet një pyetje e fshehtë në qeveri;
- Nëse qeveria jep dorëheqje;
- Nëse kryeministri propozon që të shkarkohet anëtar i qeverisë, i cili është subjekt i interpelancës;
- Zyrtari publik jep dorëheqje.

Që nga pavarësia e Maqedonisë në vitin 1991, asnjë ministër nuk është shkarkuar nga funksioni për shkak të kritikës së interpelancës. Deputetët e partisë qeverisëse zakonisht shfaqin besim për ministrat që përballen me interpelancë. Megjithatë, është një mekanizëm i rëndësishëm ky, pasi që mundëson diskutim gjatë tërës së ditës rreth punës së një sektori të caktuar dhe është një burim i vlefshëm i informatave.

5.1.5. Dëgjimet mbikëqyrëse

Ligji për Parlamentin parasheh që të mbahen dëgjime mbikëqyrëse të udhëhequra nga komisionet për të marrë informacione dhe mendime të ekspertëve në lidhje me krijimin dhe zbatimin e politikave, zbatimin e ligjeve dhe të aktiviteteve të tjera të qeverisë dhe institucioneve shtetërore. Çdo organ brenda parlamentit mund të organizojë dëgjim mbikëqyrës për fushën nën kompetencë të tij, ku mund të ftojë përfaqësues të autorizuar nga qeveria dhe organet tjera shtetërore për të siguruar informacione dhe sqarime në lidhje me temën e debatit mbikëqyrës. Përfaqësuesit e ftuar kanë për detyrim të jenë të pranishëm në mbledhje dhe komisioni mundet të ftojë edhe persona të tjerë që mund të japin informacione në lidhje me këtë temë.

Dëgjimet mbikëqyrëse janë një mjet i rëndësishëm për parlamentin për t'i mbikëqyrur dhe për t'i mbajtur të përgjegjshëm qeveritarët, por janë gjithashtu edhe burim e vlefshëm i informative për gazetarët që kanë interes për atë temë të caktuar.

5.1.6. Komisionet hetimore - ad hoc

Komisioni hetimor është një komision (i përkohshëm) ad hoc që do të mund të krijohet në çfarëdolloj fushe apo çfarëdo çështje me interes publik. Gjetjet e komisionit hetimor janë bazë për iniciimin e procedurës për përcaktimin e përgjegjësisë së bartësve të funksioneve publike. Komisionet hetimore krijohen me vendim të parlamentit dhe parlamenti duhet të përcaktojë numrin e anëtarëve të komisionit. Sipas Rregullores së Punës së Kuvendit, kryetarët e komisioneve hetimore duhet të jenë nga deputetët e grupeve parlamentare të opozitës.

5.2. Komisionet parlamentare

Komisionet parlamentare janë organe të përhershme punuese të themeluara me vendim të Parlamentit, ku përfaqësohen të gjitha grupet parlamentare. Ka tre komisione brenda parlamentit të Maqedonisë që luajnë rol në lidhje me sektorin e sigurisë, në veçanti në lidhje me mbikëqyrjen e zyrtarëve të sektorit të sigurisë.

5.2.1. Komisioni për siguri dhe mbrojtje

Ky komision është komisioni prind për të gjitha çështjet e sigurisë. Ky komision kontrollon të gjitha çështjet lidhur me sigurinë dhe mbrojtjen e vendit, duke përfshirë mbrojtjen e rendit të përcaktuar me Kushtetutë, mbrojtjen e jetës, sigurinë personale dhe pronën e qytetarëve, qytetarinë, armët, çështjet kufitare, mbrojtjen kundër fatkeqësive natyrore dhe epidemisë, integrimin euro-atlantik dhe çështje të tjera që lidhen me sigurinë dhe mbrojtjen. Në faqen e internetit të Kuvendit, shkruan se ky komision ushtron kontroll në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë. Praktika tregon se veprimtaria e tij lidhet kryesisht me diskutimin e legjislationit të propozuar nga ministrat ose ministritë përkatëse (MM apo MB). Përveç kësaj, komisioni rregullisht diskuton rreth dërgimit të trupave në operacionet paqeruajtëse.

Komisioni për Mbrojtje dhe Siguri ka një kryetar, dymbëdhjetë anëtarë dhe zëvendësit e tyre.

5.2.2 Komisioni për mbikëqyrjen e punës së Drejtorisë për Siguri dhe Kundërzbulim dhe Agjencisë së Inteligjencës

33

Komisioni i shqyrton çështjet lidhur me punën e shërbimeve të zbulimit në drejtim të respektimit të lirive dhe të drejtave të qytetarëve, ndërmarrjeve dhe personave tjerë juridik; pajtueshmërisë së veprimeve me ligjin, metodave dhe mjeteve të përdorura nga DSK dhe AI; aftësive financiare, kadrovike dhe teknike të DSK dhe AI dhe çështje tjera lidhur me shërbimet. Ai është themeluar në vitin 1995 me riorganizimin e shërbimeve të inteligjencës, ku u krijuan DSK dhe AI.

Komisioni ka një kryetar, tetë anëtarë dhe zëvendësit e tyre. Kryetari i komisionit gjithmonë vjen nga opozita. Deputetët që janë pjesë e këtij komisioni kanë certifikatë sigurie që do të thotë se ata kanë qasje në të gjitha informatat, pavarësisht nga niveli i klasifikimit. Agjencia e Inteligjencës dhe Drejtoria për Siguri dhe Kundërzbulim kanë obligim të dorëzojnë raportet e tyre vjetore (deri në fund të shkurtit, për vitin e kaluar) dhe programet vjetore (deri në fund të janarit për vitin aktual). Ato duhet gjithashtu t'i mundësojnë komisionit të kryejë funksionin e tij mbikëqyrës dhe t'i lejojnë

qasje në dokumentacionin dhe në informatat e nevojshme. Si gazetar, mbani në mend këto të dhëna, veçanërisht sepse praktika ka dëshmuar se shërbimet rrallë respektojnë afatet për dorëzim të raportit.

Sipas Rregullores së Punës (që nuk janë është e publikuar në internet), komisioni mund të kërkojë nga institucionet shtetërore dhe organizatat e tjera informacione dhe dokumente të rëndësishme për punën e tij. Gjithashtu ai mund të krijojë grupe pune për shqyrtimin e çështjeve të veçanta.

Komisioni miraton vendimet me shumicën e votave të atyre në seancë, por të paktën një të tretës së anëtarëve të përgjithshëm.

5.2.3. Komisioni për mbikëqyrjen e zbatimit të masës speciale hetuese për përgjimin e komunikimit nga ana e Ministrisë së Punëve të Brendshme, Menaxhimit të Policisë Financiare, Menaxhimit të Doganave dhe Ministrisë së Mbrojtjes

Komisioni u themelua me miratimin e Ligjit për Përgjim të Komunikimeve, i miratuar në vitin 2006. Me ligjin për ndryshimin e Ligjit për Përgjim të Komunikimeve nga mesi i vitit 2012³², dy institucioneve të reja shtetërore iu dhanë mandate të përdorin teknikat e përcjelljes së komunikimeve - Drejtorisë doganore dhe Policisë Financiare dhe si i tillë komisioni ka marrë kompetencat për mbikëqyrjen e tyre. Me ndryshimet, parashihet që “vendimin për mbikëqyrje komisioni e miraton me shumicë votash” (neni 36-a). Megjithatë, kjo nuk është e përcaktuar se cilat mekanizma janë në dispozicion për komisionin për të ushtruar mbikëqyrje dhe çfarë nënkuptohet me termin “mbikëqyrjes” (për shembull - vizita në terren, prania e detyrueshme e zyrtarëve në mbledhje të komisionit etj).

Komisioni ka një kryetar (që vjen nga opozita), katër anëtarë dhe zëvendësit e tyre. Ai raporton në kuvend në baza vjetore, jo më vonë se dy muajt e fundit të vitit të kaluar. Ashtu si kolegët e tyre nga komisioni për mbikëqyrjen e punës së të dy shërbimeve të inteligjencës, anëtarët e

komisionit gëzojnë qasje të plotë në informacionet e klasifikuara. Përveç kësaj, ky është komisioni i vetëm parlamentar ku opozita përbën shumicën (kontrolloni këtë).

Komisioni, gjithashtu, ka mundësi të kërkojë informacionet e nevojshme nga institucionet shtetërore dhe të formojë grupe punuese. Komisioni miraton vendimet me shumicën e votave të atyre në seancë, por të paktën të një të tretës së numrit të anëtarëve të përgjithshëm (dy deputetë).

6. Aspektet financiare të sektorit të sigurisë

Parimet demokratike kërkojnë alokim dhe harxhim transparent dhe të përgjegjshëm të buxhetit. Tatimpaguesit kanë të drejtë të dinë se si shpenzohen paratë e tyre dhe mediat janë burimi më i rëndësishëm i informacioneve për shumicën e qytetarëve. Raportimi për shpenzimin e buxhetit është i rëndësishëm jo vetëm për qëllime informative, por mediat kanë rol edhe në kontrollimin e ciklit buxhetor dhe në informimin e publikut rreth keqpërdorimit të mundshëm të parasë publike. Sektori i sigurisë nuk duhet të jetë një përjashtim nga rregullat dhe procedurat. Prandaj, rëndësi të madhe ka analizimi i detajizuar i aspekteve të ndryshme të funksionimit të sistemit të sigurisë, veçanërisht në lidhje me mbikëqyrjen, kontrollin dhe transparencën që kanë të bëjnë me financat e këtyre strukturave.

35

6.1. Korrupsioni në sektorin e sigurisë

Korrupsioni është një nga sfidat më të mëdha të shoqërisë moderne që minon besimin e publikut në institucionet. Ligji mbi parandalimin e korrupsionit e definon korrupsionin si “keqpërdorim të detyrës, autorizimit publik, detyrës zyrtare dhe pozitës me qëllim të fitimit të ndonjë përfitimi për vete ose të tjerët”. Edhe pse shpesh asociacioni i parë i korrupsionit është “ryshfeti”, ose marrja dhe dhënia e ryshfetit, në praktikë korrupsioni merr shumë forma dhe shpesh është e vështirë të vërehet. Në fakt, çdo abuzim i pushtetit mund të nënkuptojë korrupsion. Për më tepër, duhet pasur parasysh se përveç korrupsionit që përfshin kryerjen e veprimeve të caktuara, ai mund të manifestohet edhe përmes dështimit për të kryer veprime (për shembull: dështimin për të paraqitur kallëzime penale, zyrtari nuk shkruan denim edhe

pse shoferi ka tejkaluar shpejtësinë etj).

Korrupsioni në sektorin e sigurisë mund të konsiderohet si një nga format më të rënda të korrupsionit. Institucionet e sektorit të sigurisë siç janë shërbimet policore dhe të inteligjencës janë të detyruar të zbatojnë ligjin dhe të mbrojnë qytetarët, por në qoftë se ata dështojnë në rrespektimin e ligjit, atëherë ndikojnë dukshëm në besimin e qytetarëve në sistem. Izolimi i sektorit të sigurisë shpesh u lejon partive në pushtet që lehtë të keqpërdorin pozitat e tyre në këta sektorë. Një specifikë e këtij sektori është aftësia për të klasifikuar, gjë që ofron mundësi për abuzime të ndryshme. Përveç kësaj, kultura organizative midis policisë mbart një rrezik të lartë të solidaritetit në mesin e oficerëve të policisë deri në atë masë që të mbulohen veprat korruptive të kolegëve, pavarësisht se a janë në dijeni për rastin.

Autorë të ndryshëm kanë zhvilluar tipologji të ndryshme të korrupsionit policor; duket se ajo që është e pranuar më gjerësisht është tipologjia e zhvilluar nga Robak dhe Barker (1947). Ata njohin llojet e mëposhtme:

- Korrupsioni i Autoritetit (Kur një oficer merr diçka për shkak të pozitës së tyre, por në fakt nuk është duke e shkelur ligjin),
- ‘Ryshfet’ (Kur një oficer merr gjëra për të kryer ndonjë punë për të tjerët),
- Vjedhja Oportune (Vjedhja nga të arrestuarit),
- Zhvatje (Kur një oficer pranon një rryshfet në këmbim që të mos ndjekë një vepër penale),
- Mbrojtja e Veprimtarisë së Paligjshme (Kur policia mbulon një aktivitet të paligjshëm duke e lejuar atë të vazhdojë),
- “Dallavere” (Minim i hetimeve penale),
- Aktivitetet e Drejtpërdrejta Kriminale (Kur një oficer i policisë kryen një krim të vërtetë),
- Fitimet e Brendshme (Privilegje të forcave të policisë janë

shkëmbyer me p.sh. ndërrime, festa),

- ‘Heqje’ ose ‘Mbushje’ (Fshehja ose shtuarja e provave).

KDFA me Udhëzuesin e vet mbi Integrimin e Policisë³³ vëmendje të madhe i kushton korrupsionit policer, duke renditur njëmbëdhjetë lloje të korrupsionit policor dhe sjelljes së pahijshme:

- Mosrespektimi i ligjit nga policia - kur policia nuk iu bindet rregullave (psh. mosrespektim i të drejtave, vozitje në kundërshtim me dispozitat ligjore etj.)

- Anashkalimi i ligjit nga policia - policë anashkalojnë ligjin me vetëdije duke ua transferuar detyrat kompanive private

- Mashtrim – bërja e deklaratave të pavërteta me vetëdije, keqraportimi i statistikave të krimit etj.

- Mohimi – refuzimi për të pranuar kritika, hetime të pavarura apo anketa të qytetarëve.

- Ngacmimi brenda shërbimit policor - ngacmimi i rekrutëve të policisë nga zyrtarët më të vjetër. Udhëzuesi thekson se sipas shumicës së përkufizimeve kjo nuk është një korrupsion, por që megjithatë paraqet një shembull të keq.

- Dhuna e tepërt dhe e papërshtatshme nga policia - përdorimi i dhunës në nivel më të lartë se minimali i nevojshëm për të zgjidhur një çështje.

- Paragjykimi dhe Racizmi - trajtimi i ndryshëm i grupeve të ndryshme, zakonisht: racizmi, seksizmi, homofobia dhe diskriminimi i bazuar në moshë.

- Procedura të papërshtatshme të përzgjedhjes dhe promovimit - bazuar në kontaktet personale, nepotizëm, familjaritet etj.

- Punësim në të zezë - menaxhimi i bizneseve personale gjatë kohës jashtë detyrës, në kundërshtim me profesionin e policisë.

- Sjellja jashtë detyrë - punonjësit e policisë duhet të shërbejnë

si model në çdo kohë.

- Lidhjet me kriminelët - kjo është një nga rreziqet më të mëdha të sigurisë dhe vështirë për të vërtetuar në të njëjtën kohë.

Ndonjëherë është vështirë të bësh dallim mes korrupsionit ose thjesht sjelljes së papërshtatshme. Megjithatë, në shumicën e rasteve të keqpërdorimit të pozitës, manifestohet edhe korrupsion. Në Maqedoni, rol kyç në luftimin kundër korrupsionit ka Sektori për Kontroll të Brendshëm dhe Standarde Profesionale brenda Ministrisë së Punëve të Brendshme.³⁴ Për më tepër, rol i rëndësishëm i është dhënë Komisionit Shtetror për Parandalim të Korrupsionit.

6.2. Buxheti i sektorit të sigurisë

Buxheti i sigurisë është shuma e parave të shpenzuara gjatë një viti fiskal për sigurinë e brendshme dhe të jashtme të vendit. Buxheti i shtetit është një dokument gjithëpërfshirës që përfshin shifrat e mbledhura për secilin institucion shtetëror, duke përfshirë edhe ato që kanë të bëjnë me sigurinë. Në Maqedoni, viti fiskal përputhet me vitin kalendarik, që do të thotë se fillon më 1 janar dhe përfundon më 31 dhjetor.

Cikli buxhetor

Cikli i buxhetit i referohet gjithë procesit të buxhetimit - duke filluar nga planifikimi dhe formulimi i tij deri në fazën finale të shqyrtimit dhe vlerësimit. Çdo fazë përfshin organe të shumta duke përfshirë atë ekzekutiv, parlamentar dhe institucione të pavarura shtetërore. Megjithëse disa nga fazat janë shumë transparente dhe të hapura për publikun, një pjesë e madhe e ciklit të buxhetimit zhvillohet prapa dyerve të mbyllura. Mediat kanë detyrë të mbikëqyrin ciklin buxhetor, por edhe të informojnë qytetarët rreth mënyrës si shpenzohen paratë e tyre.

Cikli buxhetor përbëhet nga katër faza: formulimi, miratimi, zbatimi dhe vlerësimi.

1. Formulimi

Përgatitja e buxhetit të institucioneve është e bazuar në prioritetet strategjike të qeverisë, Strategjinë Fiskale dhe planet e propozuara strategjike që çdo ministri përgatit në baza vjetore. Qeveria përcakton prioritetet e saj strategjike për vitin e ardhshëm më së fundmi me 15 prill, ndërsa shfrytëzuesit e buxhetit (Ministria e Brendshme, Ministria e Mbrojtjes dhe Agjencia e Inteligjencës) dorëzojnë buxhetet e tyre të propozuara në Ministrinë e Financave deri më 1 shtator. Në rast se shfrytëzuesit e buxhetit nuk i dorëzojnë buxhetet e tyre të propozuara brenda afatit të paraparë, kjo do të bëhet nga Ministria e Financave. Kjo fazë kryhet larg nga sytë e publikut dhe informacionet në lidhje me fazën mund të merren duke përdorur Ligjin për qasje të lirë deri te informatat nga karakteri publik. Duke përdorur mjete të ndryshme, një prej qasjeve të gazetarisë mund të vlerësojë transparencën e procesit të planifikimit dhe korrelacionit midis buxhetit të planifikuar dhe dokumenteve strategjike.

34 Sektori për Kontroll të Brendshëm dhe Standarde Profesionale është mekanizmi i brendshëm kontrollues brenda Ministrisë së Punëve të Brendshme. Më tepër informacione rreth punës së tij mund të gjeni në: <http://mvr.gov.mk/page/sector-za-vnatreshna-kontrola>

2. Miratimi

Ministria e Financave duhet ta paraqesë propozimin e buxhetit në qeveri jo më vonë se më 1 nëntor. Qeveria ka afat për të paraqitur projektbuxhetin në parlament deri më 15 nëntor. Me qëllim që të ketë kohë të mjaftueshme për të analizuar projektbuxhetin dhe për debat më të detajizuar, ligjvënësit kanë paraparë që parlamenti ta miratojë buxhetin më së voni më 31 dhjetor, por diskutimi rreth tij nuk mund të fillojë brenda 20 ditëve nga dita kur projektbuxheti është dorëzuar në Kuvend. Procedura për miratimin e buxhetit të shtetit është e njëjtë me procedurën e rregullt për miratimin e ndonjë ligji. Komisioni prind për diskutimin e buxhetit është Komisioni për Financa dhe Buxhet. Nga pikëpamja e sigurisë, praktikohet që buxheti i Ministrisë së Brendshme dhe Ministrisë së Mbrojtjes të diskutohet nga Komisioni për Siguri dhe Mbrojtje. Në kundërshtim me praktikën më të mira nga rajoni dhe vendet anëtare të BE-së, buxhetet e shërbimeve të inteligjencës nuk diskutohen nga komisionet parlamentare. Buxhetet e inteligjencës ushtarake dhe kundër-inteligjencës janë pjesë nga buxhetet e ministrive të tyre prind (Ministria e Mbrojtjes dhe Ministria e Brendshme, përkatësisht).³⁵ Deputetët mund të ndërhyjnë në projektbuxhetet me amendamente të propozuar.

Krahasimi i artikujve për buxhetin gjatë viteve mund të jenë burim i vlefshëm informatash. Gazetarët duhet t'i kushtojnë vëmendje shkurtimeve të medha buxhetore apo rritjeve dramatike brenda buxhetit sidomos kur këto ndryshime nuk janë të justifikuara në mënyrën e duhur.

3. Zbatimi

Zbatimi i buxhetit është funksion i organit ekzekutiv. Planet strategjike të Agjencisë së Inteligjencës Ministrisë së Brendshme dhe Ministrisë së Mbrojtjes janë ose dokumente të klasifikuara, ose nuk janë mjaftueshëm specifike sa i përket implikimeve financiare të programeve dhe detyrave të parapara. Kjo e komplikon punën e gazetarëve, nëse ata duan të ndjekin shpenzimet buxhetore dhe të shqyrtojnë nëse linja buxhetore është në përputhje me aktivitetet e planifikuara gjatë gjithë vitit. Megjithatë, informacionet e kufizuara mund të mblidhen duke përdorur Ligjin për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik. Përveç kësaj, gazetarët mund të hetojnë dhe të raportojnë rreth prokurimeve publike (udhëzimet e dhëna më poshtë). Për më tepër, gazetarët duhet të ndjekin nga afër çdo rebalanc të buxhetit të shtetit gjatë gjithë vitit, veçanërisht sqarimet e ofruara. Ka pasur raste në të kaluarën kur disa nga institucionet e sektorit të sigurisë kanë marrë shuma shtesë gjatë ribalancit të buxhetit pa shpjegim të arsyeshëm.

4. Vlerësimi dhe Revizioni

Faza e fundit e ciklit buxhetor i referohet kontrollit me fakte dmth të kontrolluarit se si është shpenzuar buxheti. Rol kyç luan Zyra Shtetërore e Auditimit e cila është një institucion suprem revizioni në Maqedoni. Raportet e Zyrës Shtetërore të Auditimit janë burime të vlefshme që ofrojnë informacione rreth mangësive sistematike dhe parregullsive të mundshme. Të gjitha këto janë në dispozicion online në faqen e internetit të Zyrës Shtetërore të Auditimit www.audit.mk.

³⁵ Buxhetet vjetore janë të qasshme në faqen e internetit të Ministrisë së Financave: www.finance.gov.mk

dzt.mk. Zyra Shtetërore e Auditimit përveç raporteve, gjithashtu publikon edhe programet vjetore kështu që ju mund të ndiqni paraprakisht cilat institucione do të auditohen në vitin që vijon.

6.3. Prokurimi Publik

Një mënyrë për të kontrolluar shpenzimin e parave publike gjatë tërë vitit, dmth gjatë fazes së zbatimit është kontrollimi i prokurimit public. Mënyra se si institucionet i harxhojnë resursat e tyre duhet të jetë në përputhje me parimin ekonomik për efikasitet, që don të thotë të marrësh produktin ose shërbimin më të mire të mundshëm për një shumë të caktuar. Megjithatë, procedura e prokurimit public është e gjatë dhe e komplikuar dhe pavarësisht se sa transparente është, është e vështirë për qytetarët të përcjellin vazhdimisht se si institucionet i harxhojnë paratë e tatimpaguesve. Prandaj, OSHC-të dhe mediat duhet që të përfshihen aktivisht në vëzhgimin e këtyre proceseve duke dhënë informacione dhe analiza të rregullta për publikun.

Së pari, duhet bërë dallimin ndërmjet termave “prokurim publik” dhe “tender” që përdoren shpesh si sinonime. Përveç kësaj, termat “koncesion” dhe “partneritet publik-privat” gjithashtu mund të paraqesin një lloj ndërveprimi ndërmjet autoriteteve publike dhe bizneseve private.

Termi “prokurim publik” nuk është i përcaktuar në legjislacionin kombëtar, por mund të nxirret nga përkufizimi i “kontratës së prokurimit publik”, sipas të cilës ajo është “një kontratë e interesit financiar, e cila përfshin kontratat e shërbimeve, lidhur me shkrim ndërmjet një ose më shumë autoriteteve kontraktore në njërën anë dhe një ose më shumë operatorëve ekonomik në anën tjetër, objekt i së cilës është kryerja e punimeve, dorëzimi e mallrave apo ofrimi i shërbimeve sipas ligjit”. Me sa duket është një përkufizim i ndërlikuar; megjithatë, mund ta shpërbëjmë në përbërësit e tij, kështu që kemi fituar si më poshtë:

Parimet

- ✓ Gara mes operatorëve ekonomik
- ✓ Trajtim të barabartë dhe mosdiskriminim
- ✓ Transparencë dhe integritet në proces
- ✓ Përdorim racional dhe efikas i fondeve

1. Një kontratë në mes dy palëve. Në njërën anë janë autoritetet kontraktuese ose autoritetet shtetërore, vetëqeverisja lokale dhe qyteti i Shkupit, qeveria e Maqedonisë ose ndërmarrjet publike dhe personat juridik që kryejnë aktivitete me interes public. Në fakt, në shumicën e rasteve palët kontraktuese janë institucionet shtetërore. Në anën tjetër të kontratës janë operatorët ekonomik, ku “operator ekonomik” është vetëm një term i përdorur për të treguar kompanitë që ofrojnë mallra, shërbime ose punë.

2. Kontrata ka të bëjë me zbatimin e punës, shpërndarjen e mallrave ose ofrimin e shërbimeve sipas ligjit. Prandaj, ky është nocioni i prokurimit publik.

Në anën tjetër, koncesion është dhënia e të drejtës për përdorim të mallrave me interes të përgjithshëm për Republikën e Maqedonisë, formulimi i interesit publik apo ofrimi i shërbimeve publike, duke e detyruar koncesionarin të ndërtojë dhe / ose të veprojë, përdorë dhe të ruajë objektin e koncesionit me ose pa pagese nga ana e dhënësit. Me fjalë të tjera,

koncesioni është shumë i ngjashëm me prokurimin publik, por dallimi është se operatori ekonomik rezervon të drejtën për të shfrytëzuar këto vepra, mallra apo shërbime së bashku me pagesën. Bashkëpunimi afatgjatë i rregulluar me kontratë midis partnerit publik dhe privat është partneritet publik privat.

Së fundi, termi “tender” përdoret për të përcaktuar shpalljen publike dhe konkurrencën ndërmjet firmave. Tenderi mund të lidhet edhe me prokurimin publik dhe me koncesionin dhe për këtë arsye duhet të përdoren me kujdes.

Në Maqedoni, për çdo blerje që kalon shumën prej 500 euro pa TVSH duhet të ketë procedure prokurimi.

Limiti financiar	Metoda e prokurimit
Deri 500 euro pa TVSH	Nuk ka procedure për prokurim publik
Nga 500 deri 5000 euro pa TVSH	Mbledhja e tri ofertave pa shpallje publike
Nga 5000 deri 20 000 euro pa TVSH për mallra dhe shërbime dhe deri 50 000 euro për punë	Mbledhja e ofertave pas shpalljes publike
Nga 20 000 deri 500 000 euro për mallra dhe shërbime dhe nga 50 000 deri 2 000 000 euro pa TVSH për punë	Zhvillohet një nga llojet e procedurave të dhënies së kontratës (procedure e hapur, e kufizuar, e negociuar ose dialog konkurrues)
Më tepër se 500 000 euro pa TVSH për mallra dhe shërbime dhe më tepër se 2 000 000 euro pa TVSH për punë	Shpallja publike publikohet edhe në gazetën zyrtare të BE-së ose në ndonjë publikim tjetër të përshtatshëm

Tabela: Limitet financiare për prokurimet publike³⁶

Përderisa çdo prokurim që tejkalon shumën prej 500 euro duhet të paraprihet nga një procedurë për prokurim publik, ka përjashtime nga kjo dispozitë, të cilat janë veçanërisht të rëndësishme për sektorin e sigurisë. Për këtë arsye, ndër rastet e tjera kur ligji për prokurim publik nuk do të aplikohet, janë edhe rastet e mëposhtme:

- mund të çojë deri në zbulimin e informacioneve, gjë që është në kundërshtim me interesin thelbësor të sigurisë së vendit;

- rrezikon interesat thelbësore të sigurisë së vendit, në lidhje me prodhimin ose tregtimin e armëve, municioneve dhe materialeve ushtarake dhe sistemeve në përputhje me ligjin.

Në lidhje me prokurimin në fushën e mbrojtjes, autoriteti kontraktues është i detyruar

³⁶ Burimi: Qendra për Komunikim Civil: Udhëzues për gazetarë për të raportuar prokurim publik

të njoftojë qeverinë, deri në fund të janarit të vitit vijues më së voni, rreth planeve të tij vjetore të prokurimit gjatë vitit në vazhdim.

Rol kyç në procedurën e prokurimit publik ka byroja për prokurim publik, si një entitet në kuadër të Ministrisë së Financave. Ky organ është përgjegjës për të siguruar se procedura e prokurimit publik është kryer në mënyrë racionale, efikase dhe transparente. Ueb faqja e saj është www.bjn.gov.mk. Është themeluar edhe një komision shtetëror për ankesa që kanë të bëjnë me procedurën e prokurimit publik, në mënyrë që firmat të kërkojnë mbrojtje ligjore kundër vendimeve, veprimeve dhe mungesës së veprimit nga autoriteti kontraktues në procedurën për dhënien e kontratës për prokurim publik. Burim i rëndësishëm informatash mund të gjendet në ankesat e paraqitura nga firmat që kanë marrë pjesë në tender, por nuk janë përzgjedhur. Duke shqyrtuar arsyet e pakënaqësisë së tyre dhe pse ata besojnë se ka pasur sjellje të pahijshme nga ndonjë autoritet shtetëror, mund të fitohen përfundime apo indikacione se procedurat janë zbatuar në mënyrë të papërshtatshme. Gjithashtu, kjo mund të nënkuptojë se janë shkelur parimet kryesore të trajtimit të barabartë, mosdiskriminimit, integritetit, shfrytëzimit racional dhe efikas të fondeve.

Prokurimi publik mund të vëzhgohet lehtë duke përdorur sistemin elektronik të prokurimit publik. Ky është një sistem interneti që lejon zbatimin e procedurës së prokurimit publik në formë elektronike dhe është në dispozicion në www.e-nabavki.gov.mk. Në një mënyrë të lehtë, të shpejtë dhe të thjeshtë, ky sistem elektronik siguron informacione të rëndësishme rreth njoftimeve, procedurave të anuluar, të dhënave, njoftimeve të kontratave etj.

7. Organizatat ndërkombëtare

Që kur Maqedonia shpalli pavarësinë në fillim të viteve 1990-ta, organizatat ndërkombëtare kanë luajtur rol shumë të rëndësishëm në jetën politike të vendit. Duke pasur parasysh që organizatat ndërkombëtare janë të shumta dhe të ndryshme për sa i përket funksionit, strukturës dhe zonës gjeografike, ku ato veprojnë, është e rëndësishme të bëhet dallimi dhe veçimi i atyre që janë relevante në Maqedoni. Për shkak të jetëgjatësisë dhe thellësisë së përfshirjes së tyre, organizatat më të shquara do të veçoheshin OSBE, BE, NATO dhe OKB.

Komuniteti ndërkombëtar, në pozita të ndryshme, ka qenë i përfshirë në shumë çështje lidhur me sigurinë në Maqedoni. Që nga çështjet e lehta lidhur me sigurinë, siç është mbështetja e reformave në sistemin e sigurisë deri tek çështjet të cilat bien nën fushëveprimin e rëndë të sigurisë, të tilla si çarmatimi i rebelëve etnik shqiptarë të vitit 2001 dhe organizimi i misioneve ushtarake (NATO) dhe policore (BE) për pasojat e konfliktit. Përpjekjet e Maqedonisë për t'iu bashkangjitur NATO-s dhe BE-së kanë hapur platformë të re për bashkëpunim edhe më të thellë. Për shembull, Maqedonia sot merr pjesë në Grupet e Betejës së BE-së, së bashku me shtetet tjera anëtare të BE-së dhe është transformuar nga importues i sigurisë në eksportues i sigurisë.

Teksti në vijim jep një pasqyrim të shkurtër mbi aktivitetet e organizatave ndërkombëtare të pranishme në Maqedoni duke ofruar këshilla rreth temave të mundshme për raportim.

7.1 Kombet e Bashkuara

OKB-ja në Maqedoni ka qenë e angazhuar në mënyrë aktive në pasojat e shpërbërjes së Jugosllavisë, kur udhëheqësia e Maqedonisë ftoi një mision parandalues të OKB-së, me qëllim që të vëzhgojë zhvillimet në kufijtë veriore dhe perëndimore me Jugosllavinë/Kosovën dhe Shqipërinë. Për OKB-në ky ishte misioni parë i këtij lloji. Misioni kishte për qëllim të parandalojë çdo krizë të mundshme, si rrjedhojë nga lufta në Kosovë. Megjithatë misioni duhej të ndërpritet për shkak të bllokadës së autoriteteve kineze në KSKB (Këshillin e Sigurimit e Kombeve të Bashkuara).³⁷ Ky vendim ka dëshmuar se është dritëshkurtër, pasi që vetëm dy vjet më vonë shpërtheu një konflikt i armatosur në Maqedoni dhe kufiri me Kosovën në atë kohë ishte shumë i brishtë.

Që atëherë, OKB-ja nuk ka pasur ndonjë prani të madhe ushtarake ose të sigurisë në Maqedoni. Lidhja me OKB-në është reformuar dhe Maqedonia nga importimi i shërbimeve të saja për paqë bëhet eksportues. Edhe pse të pakta në numër, shteti merr pjesë në operacione paqëruajtëse të OKB-së jashtë vendit. Deri më tani Maqedonia ka marrë pjesë vetëm në një mision të OKB-së në Liban. Ka filluar të marrë pjesë në vitin 2007 me një oficer të shtabit në Qendrën e Përbashkët Operative në Naqoura.

---

37 Lexo më shumë rreth arsyes në faqen e internetit në vijim. <http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990225.sc6648.html>

Mund të vërehet që kontributi i Maqedonisë në operacionet e OKB-së ka qenë minimal dhe si i tillë mund të jetë artikull i mundshëm që do të jetë në interes të reportazhit të gazetarisë.

Cilat janë faktorët që ndikojnë në një kontribut aq të vogël dhe madje simbolik në operacionet e OKB-së, duke pasur parasysh që OKB-ja si organizatë ofron një shumë të madhe për shtetet pjesëmarrëse për secilin paqëruajtës?

Përveç kësaj, mediat mund të paraqesin një ngjarje rreth përvojave të atyre paqëruajtësve maqedon në misionin në Liban duke e kombinuar atë me përvojën që rrjedh nga pjesëmarrja në misione tjera jashtë shtetit (siç janë ISAF-i i NATO-s etj).

Përveç portofolit të njohur paqëruajtës të OKB-së, kjo organizatë ndërkombëtare është poashtu e pranishme në Maqedoni përmes një numri të madh të agjencive të saj (OKB) që trajtojnë çështje të cilat mund të jenë në lidhje me dimensionin e sigurisë njerëzore, siç janë: varfëria, përfshirja sociale, mjedisi, shëndeti etj.

Lista e agjencive të OKB-së të pranishme në Maqedoni që mund të jenë relevante për dimensionin e sigurisë njerëzore:

UNDP - Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara

UNHCR - Komisari i Lartë i Kombeve të Bashkuara për Refugjatë

OBSH - Organizata Botërore e Shëndetësisë

IOM - Organizata Ndërkombëtare për Migrim

UNEP – Programi për Mjedisin i Kombeve të Bashkuara

Çfarë niveli të mbështetjes i ofron OKB-ja Maqedonisë përmes Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatë (UNCHR) në lidhje me aktivitetet në rritje lidhur me migrantët që vijnë nga zonat e prekura nga lufta, si Siria?

Si iu ndihmon UNCHR autoriteteve maqedone në përballjen me situatën e migrantëve?

Faqja e internetit e OKB-së për Maqedoni - www.un.org.mk

7.2. Bashkimi Evropian

Roli i BE-së në ruajtjen e paqes dhe sigurisë ka qenë e mirënjohur shumë herë në të gjithë globin. Ndryshe nga organizata të tjera më të fuqishme si NATO, për shembull, BE-ja është e njohur për fuqinë e saj të butë. Si e tillë BE-ja nuk ka ushtrinë e saj të formuar, por merr nga pak nga kapacitetet e shteteve anëtare. BE-ja është drejtpërdrejt e përfshirë në operacionet ndërkombëtare duke kontribuar në operacionet civile dhe ushtarake. Aktualisht BE-ja ka 16 operacione jashtë vendit që shtrihen nga Ballkani dhe Kaukazi jugor në të gjithë kontinentin Afrikan. Kryesisht operacionet janë me karakter civil (11 nga 16).³⁸ Nga 16 jashtë vendit, dy zhvillohen në Ballkan, një është me karakter civil dhe është në Kosovë, e quajtur EULEX dhe tjetri është operacion ushtarak i dërguar në Bosnjë dhe Hercegovinë me emrin ALTHEA.

Ballkani nuk është fushë e panjohur për Bashkimin Evropian. Operacionet e para civile dhe ushtarake të kësaj organizate kanë filluar pikërisht në këtë rajon. Bosnja dhe Hercegovina ka qenë nikoqire e misionit të BE-së, ALTHEA, që nga viti 2004 kur BE-ja mori përsipër rolin e NATO-s në zbatimin e Marrëveshjes së Paqes së Dejtonit. Përveç shteteve anëtare të BE-së ka edhe vende të treta pjesëmarrëse me personelin e tyre. Për shembull, Maqedonia merr pjesë në misionin e Bosnjës dhe Herzegovinës ALTHEA me njësi mjekësore.

Maqedonia, nga ana tjetër, organizoi operacionin e parë ushtarak të BE-së, Konkordia. Ky mision, ngjashëm me rastin në Bosnjë, mori përsipër nga misioni ushtarak i NATO-s në Maqedoni që quhej Harmonia Aleate. Qëllimi i misionit ishte të krijohen kushte pas nënshkrimit të Marrëveshjes Kornizë së Ohrit, një marrëveshje për ndarjen e pushtetit që ndali konfliktin e brendshëm të armatosur në Maqedoni. Përveç Konkordia-s, Maqedonia ishte nikoqire edhe e misionit policor civil të BE-së, Proksima, i cili ishte misioni i tij i dytë i këtij lloji. Misioni synonte mbështetjen

38 Lista e plotë e operacioneve dhe mandateve është e disponueshme në linkun në vijim <http://www.eas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>

e zbatimit të Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, si dhe mbështetjen e kontrollit të përgjithshëm të sektorit të policisë. Misioni përfundoi me mandatin e tij në vitin 2005.

Shtylla e rolit të BE-së në çështjet ndërkombëtare të sigurisë mund të gjendet në Politikën e Përbashkët të Sigurisë dhe të Mbrojtjes të Bashkimit. Edhe titulli i politikës, e përbashkët, sugjeron që pozitat e çështjeve ndërkombëtare (të sigurisë) duhet të harmonizohen në mënyrë që t'i sjellin në harmoni pozitat e shteteve anëtare. Rritja më e madhe (ligjore) për rolin e BE-së në fushën e sigurisë ka rrjedhur me miratimin e Traktatit të Lisbonës (në fuqi që nga janari i vitit 2009). Traktati mundëson që grupe shtetesh të BE-së të nisin veprimet e përbashkëta nën syrin vigjilent të Përfaqësuesit të Lartë të BE-së. Megjithatë, kjo mundësi deri më tani nuk është përdorur plotësisht. Gjithashtu Përfaqësuesi i ri i Lartë me Traktatin e Lisbonës ka mundësinë të sugjerojë misione të reja civile dhe ushtarake. Traktati i Lisbonës, gjithashtu, sjell një funksion të ngjashëm me atë të nenit të famshëm të NATO-s, nenit 5, mbi ndihmën e ndërsjelltë. Në këtë rast, klauzola mbi ndihmën e ndërsjelltë e BE-së është e zbatueshme për sulme terroriste, fatkeqësi natyrore apo të shkaktuara nga vet njeriu.

Raportimi mbi tema që kanë të bëjnë me sigurinë e BE-së dhe raportimi nga Maqedonia mund të përfshijnë elemente të ndryshme të politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së. Duke qenë një aktor global, BE-ja vepron në vende të ndryshme në të gjithë botën. Duke pasur parasysh se operacioni më i madh civil i BE-së zhvillohet në vendin fqinj të Maqedonisë, Kosova ofron mundësi për të shqyrtuar rolin e menaxhimit të krizave të dorës së parë të BE-së.

BE-ja në procesin e reformave më të gjera të sektorit të sigurisë

Gjatë viteve të kaluara BE-ja ka qenë e përfshirë thellësisht në Maqedoni edhe në reformat më të gjera të sektorit të sigurisë, të tilla si menaxhimi e kufijve, reformat policore etj. Në masë të madhe këto reforma janë rezultat i aspiratave të Maqedonisë për në BE dhe sa më shumë Maqedonia përparon me anëtarësimin në BE, BE-ja do të jetë më e përfshirë në vlerësimin dhe ndihmesën për të reformuar disa aspekte të sistemit të tij të sigurisë. Vëmendje të veçantë BE-ja vë në çështje të tilla si: migrimi, azili, kufijtë, lufta kundër krimit të organizuar, terrorizmi, drogat, bashkëpunimi gjyqësor etj. Këto fusha janë të përfshira edhe në kapitujt e BE-së, 23 dhe 24 të Aktit Komunitar (organi ligjor i BE-së) i cili është veçanërisht i rëndësishëm gjatë procesit të anëtarësimit të ndonjë vendi kandidat.

Ide për artikujt lajmesh

Në Maqedoni është e dukshme rritja e kalimeve të migrantëve kryesisht nga Siria dhe Lindja e Mesme që nga viti 2013. Kushtet aktuale të Qendrave për të Huajt dhe Qendrës për Azil në Shkup janë të pakta për t'iu përgjigjur nevojës aktuale. Lexuesit mund të jenë të interesuar të dinë më shumë për mënyrat në të cilat BE-ja është duke ndihmuar autoritetet maqedonase të merren me situatën. Për më tepër, nëse BE-ja ka mbështetur tashmë, për shembull, modernizimin e Qendrave për Azil dhe të Huaj etj.

Fytyrat kryesore të politikave lidhur me sigurinë e BE-së

Llogaria zyrtare në Twitter e Federika Mogherini (Përfaqësuesi i Lartë i Bashkimit për Punë të Jashtme dhe Siguri i BE-së/Nënkryetari i Komisionit) <https://twitter.com/FedericaMog>
Zëdhënëse Maja Kocijančić: <https://twitter.com/MajaEUspox>

Delegacioni i BE-së në Maqedoni:

http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/index_en.htm

7.3. NATO

Organizata e Traktatit të Atlantikut Verior (NATO), e krijuar në vitin 1949, fillimisht u themelua si një organizatë kolektive dhe mbrojtëse. Gjatë gjithë këtyre viteve ajo ka mbajtur këtë profil, por në masë të madhe është bërë edhe organizatë politike. Në kapacitetin e saj ushtarak (nisjen e operacioneve) NATO vepron unanimisht, në përputhje me miratimin e të gjitha shteteve anëtare. Aktualisht NATO-ja ka pesë misione dhe operacione. Në Ballkan, NATO është ende aktive me rreth 5000 trupa të vendosura në Kosovë. Katër misionet e tjera në të cilat NATO-ja vepron aktualisht janë në Afganistan, Detin Mesdhe, Horn të Afrikës, si dhe në mbështetjen e Bashkimit Afrikan. Si një organizatë kolektive e mbrojtjes, NATO vetëm një here ka zbatuar nenin 5 të Kartës së NATO-s, pas bombardimit terrorist të kullave binjake në Nju Jork më 11.9. Disa prej operacioneve të saj të shquara përfshijnë ndërhyrjen e NATO-s në Jugosllavi, në vitin 1999, e cila mund të llogaritet si një pikë kthese kur diskutojmë veprimet humanitare, sepse ajo ishte hera e parë që një organizatë ndërkombëtare të japë ndihmë ushtarake pa miratimin e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara.

Marrëdhëniet e Maqedonisë me NATO-n përfshijnë shumë shtresa. Pranimin në NATO vendi e ka bërë një qëllim të qartë strategjik, i cili ka mbështetje nga të gjitha partitë politike si dhe nga pjesa më e madhe e popullsisë. Sondazhi i fundit i opinionit rreth çështjeve të anëtarësimit të Maqedonisë në NATO u mbështet nga 81% e atyre që ishin të përfshirë në anketë.³⁹

Për momentin, gazetarët maqedon mund të hulumtojnë rreth tri ngjarjeve të mundshme në punën e tyre të përditshme.

- Aderimi i Maqedonisë në NATO dhe zgjerime të tjera

39 MPB. Anketa tregon që 81 përqind e maqedonasve mbështesin NATO-n dhe 68 përqind – anëtarësimit në BE. Nëntor 18 2014. <http://www.mia.mk/en/Inside/RenderSingleNews/92/132380335#>

- NATO në operacione ndërkombëtare (psh. ISAF)
- NATO në kontekstin gjeopolitik (kriza në Ukrainë etj.)

Aderimi i Maqedonisë në NATO dhe zgjerime të tjera

Aderimi i Maqedonisë në NATO nga të qenit, në masë të madhe, një process teknik me kalimn e kohës u shndërrua në një process politik, për shkak të vetos greke për anëtarësimin e Maqedonisë në këtë organizatë në Samitin e Bukureshtit në vitin 2008. Prandaj shumica e diskutimeve rreth hyrjes së Maqedonisë në NATO këtyre viteve të fundit kanë qenë të përqëndruara dhe të varura nga zgjidhja e çështjes së emrit me Greqinë. Një nga përfundimet në Samitin e Bukureshtit të NATO-s ishte që Maqedonia ka përmbushur të gjitha kriteret e nevojshme për anëtarësim dhe në momentin që autoritetet e të dy vendeve, Maqedonisë dhe Greqisë, gjejnë zgjidhje të përbashkët të pranueshme për kontestin e emrit, NATO do të dërgojë ftesë për Maqedoninë për t'u bashkuar me Aleancën.

Prandaj, kur shkruajmë për këtë çështje dhe në veçanti për Maqedoninë, është jetike të merren parasysh zhvillimet rreth bisedave të ndërmjetësuara të OKB-së për çështjen e emrit me Greqinë. Aleanca ka thënë vazhdimisht që nuk ka shkurtore për anëtarësim dhe që çështja e vetme që ka mbetur për t'u zgjidhur është mosmarrëveshja mes Shkupit dhe Athinës. Të përcjellurit e shtypit grek rreth kësaj çështjeje do të shtonte peshë në ngjarjen tuaj. Disa nga mediat më të njohura greke përfshijnë: [Eleftherotypia](#), [Ta Nea](#), [Kathimerini](#), [Athens News Agency](#) (Ka edhe version anglisht) etj.

48

Përveç procesit politik me kontestin për emrin, Maqedonia si shtet kandidat i NATO-s, është përfshirë në procesin e Planit të Veprimit për Anëtarësim, i projektuar posaçërisht për shtetet candidate që kanë disa detyra lidhur me procese ushtarake dhe të tjera politike, të cilat shtetet candidate duhet t'i përmbushin në atë vit. Deri më tani Maqedonia ka qenë e përfshirë në 14 cikle planesh aksionale anëtarësimi. Këto dokumente nuk janë të qasshme për publikun në faqen e internetit të Ministrisë së Mbrojtjes, prandaj të njejtat duhet të kërkohen drejtpërdrejt nga zëdhënësi ose të përdoret ligji për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik.

Zgjerimi i NATO-s

Pas zgjerimit të madh të NATO-s në Evropën Qendrore dhe Lindore, procesi i zgjerimit po ngadalësohet. Aktualisht vizioni i zgjerimit të NATO-s është i fokusuar në vendet e Ballkanit Perëndimor. Shtetet më të fundit anëtare që iu bashkuan NATO-s në vitin 2008 janë Shqipëria dhe Kroacia. Tani, candidate për anëtarësim janë Maqedonia, Mali i Zi dhe Bosnja dhe Hercegovina. Që të trija kanë perspektiva të qarta për t'u bashkuar me Aleancën. Kur shkruajmë ndonjë artikull rreth zgjerimit të NATO-s në Ballkan është e dobishme të marrim në konsideratë

- Mbështetjen publike ndaj këtij procesi. Pengesa më e madhe në procesin e anëtarësimit të Malit të Zi në NATO është kontrasti mes atyre që mbështesin aderimin në NATO dhe atyre që nuk e mbështesin.
- Mbështetjen politike nëpër platforma të ndryshme politike. Në Bosnjë dhe Hercegovinë nuk ka konsensus në mes të liderëve politik që

vendi duhet bashkuar NATO-s. Udhëheqësia e Republikës Serbe në mënyrë publike deklaroi që nuk është dakord me këtë gjë.

- Roli i Ballkanit Perëndimor në zhvillimet aktuale gjeopolitike. Cilat ngjarje kanë potencial për të ndryshuar ose ngadalësuar zgjerimin? Për shembull, si do të ndikonin krizën në Ukrainë në procesin e zgjerimit?

NATO në operacione ndërkombëtare

NATO është tashmë një aktor i mirënjohur në komunitetin ndërkombëtar sa i përket mirëmbajtjes së paqes dhe sigurisë ndërkombëtare. Me gjasë, një ndër misionet e saj më të mëdha deri më tani ka qenë roli i saj në Afganistan përmes ISAF-it. Maqedonia nën ombrellën e NATO-s ka marrë pjesë në ISAF gjatë periudhës kohore mes viteve 2002-2014. Edhe pse Maqedonia ka të regjistruar rekordin më të lartë në pjesëmarrje në operacionet e NATO-s, siç është ISAF-i, publiku ka shumë pak njohuri rreth kësaj gjëje. Misioni përfundoi në vitin 2014 dhe kjo do të shërbente si një inspirim për ngjarjet me potencial në:

- Mësimet e përfituara nga kontributi i Maqedonisë në ISAF
- A e përmbushur misioni mandatin e tij?
- Si ka përfituar Maqedonia nga e gjithë kjo?

Qëllimi i autoriteteve maqedone është të vazhdojë me pjesëmarrjen e saj në operacionet e NATO-s. Pasi që nuk ka shumë biseda publike lidhur me këtë temë, masa më e gjerë do të përfitonte nëse do të kishte artikuj që përfshijnë intervista me nëpunës nga Ministria e Mbrojtjes si dhe ekspertë për misionin e ardhshëm. Gazetari mund ta realizojë këtë temë duke pyetur disa nga pyetjet në vijim:

- Cili do të ishte profili i çfarëdo misioni të ri dhe me çfarë kapaciteti do të kontribonte Maqedonia?
- Cilat janë shkaqet për kontributin e Maqedonisë në një mision tjetër?
- Intervistë me anëtarë të Komisionit Parlamentar për Siguri dhe Mbrojtje rreth mendimeve të tyre për misionin. Cilat do të ishin të mirat dhe të këqijat?

- Sa do të kushtojë pjesëmarrja e Maqedonisë në operacion etj.

NATO-ja në kontekstin gjeopolitik (kriza në Ukrainë)

Për shkak të interesit të proklamuar të Maqedonisë për t'u bashkuar me NATO-n, publiku maqedonas duhet të jetë i njoftuar me rolin e Aleancës në mbarë botën për shtrirje më të mirë dhe qytetarë më të informuar.

Ka nga ata që diskutojnë se kriza në Ukrainë (në kufi me shtetet anëtare të NATO-s dhe Rusinë) ka riformuar dhe solli në sipërfaqe aleancën tradicionale ushtarake. Aktualisht përfshirja e NATO-s si organizatë në krizën e Ukrainës është minimale dhe zhvillohet kryesisht nëpërmjet deklaratave politike, duke mos përjashtuar tërësisht mundësinë e anëtarësimit të këtij vendi në Aleancë. Nga ana tjetër milicia ka kontrolluar pjesën lindore të Ukrainës dhe mijëra jetë e humbura deri më tani tregojnë për gjendjen shqetësuese në vendet fqinje të Evropës ku NATO është ende relevante. Konflikti në Ukrainë ka hapur çështjen e sigurisë evropiane ku bën pjesë Maqedonia. Prandaj gazetarët duhet të jenë të interesuar të vëzhgojnë nga afër përfshirjen e NATO-s në konfliktin e Ukrainës dhe marrëdhëniet e saj me Rusinë. Të analizuarit e politikave të jashtme të vendeve të rajonit ndaj Ukrainës do të jetë poashtu e dobishme për të kuptuar më mirë kontekstin në të cilin vepron Maqedonia.

Kë duhet përcjellur për lajmet e fundit rreth NATO-s?

Sekretari i Përgjithshëm, Jens Stoltenberg është aktiv në mediat sociale, duke përfshirë Facebook: <https://www.facebook.com/jensstoltenberg> dhe Twitter: <https://twitter.com/jensstoltenberg>.

Zëdhënësi i NATO-s Oana Lunxhesku është e qasshme edhe në Twitter: <https://twitter.com/natopress>. NATO ka kanalin e saj të Facebook-ut <https://www.facebook.com/NATO> si dhe një kanal të posaçëm në Twitter <https://twitter.com/nato>

Në Maqedoni, NATO-ja përfaqësohet nga Zyra ndërlidhëse e NATO-s në Shkup dhe kapiten i marinës bullgare Rumen Rade: <http://www.jfcnaples.nato.int/hqskopje.aspx>

7.4. Procesi i vendim-marrjes për pjesëmarrje në operacionet paqeruajtëse

Procesi i kontributit të trupave, policisë dhe civilëve nuk është i përfshirë gjerësisht nën një ligj të vetëm, por është i shpërndarë nëpër pjesë të ndryshme të legjislacionit. Modalitetet e dërgimit të Forcave të Armatosura jashtë vendit ndryshojnë pak në varësi me organizatën, të cilës do të bashkëngjiten ato (BE-së, OKB-së apo NATO-s etj). Pavarësisht nga organizata, të gjitha vendosjet ushtarake duhet të miratohen nga parlamenti maqedonas. Ministria e Mbrojtjes është e para për të shqyrtuar ndonjë ftesë për të kontribuar trupa. Planpropozimi për dërgimin e trupave hartohet dhe dërgohet pastaj në komisionin përkatës parlamentar, që në rastin e Maqedonisë është Komisioni për Siguri dhe Mbrojtje. Pasi Komiteti ta miratojë propozimin, i njëjti dërgohet në një seancë plenare parlamentare.

Ndryshimet në procedurë për pjesëmarrje në misionet e NATO-s, do të hyjnë në fuqi kur Maqedonia të bëhet një shtet anëtar i NATO-s, gjë që nuk ka gjasa të ndodhë në një të ardhme të afërt për shkak të kontestit të pazgjidhur për emrin me Greqinë. Këto ndryshime do të anashkalojnë nevojën për miratim nga Parlamenti, në mënyrë që do ta lejojnë qeverinë të marrë vendim pa miratimin parlamentar. Nevoja për një zgjidhje të tillë është e paqartë. Për shembull, Kroacia (vend anëtar i NATO-s që nga viti 2008) nuk ka një dispozitë të tillë

ligjore. Por të gjitha fuqitë në lidhje me dërgimin e trupave jashtë vendit I jepen Parlamentit të Kroacisë.

Kontributi civil

Aktualisht, pjesëmarrja civile e Maqedonisë në operacionet e paqes është e rregulluar me Ligjin e vitit 2007 për dërgimin e personelit në misione ndërkombëtare dhe organizata ndërkombëtare, si dhe ligjet primare që përfshijnë punën e nëpunësve të caktuar të sigurisë, siç është Ligji për Policinë.

Në kontekstin e misioneve civile, Ligji për Dërgimin e Personelit në Misionet Ndërkombëtare dhe Organizatat Ndërkombëtare hap rrugën, duke folur ligjërisht, për dërgimin e personelit civil në operacionet e paqes në cilësinë e ekspertëve. Nën “misionin ndërkombëtar” ky akt ligjor nënkupton misione që janë parashikuar të mbështesin rendin e brendshëm, të krijojnë institucione demokratike dhe të sigurojnë ndihmë për civilët e prekur nga kriza. Po kështu, ky akt, në mënyrë të qartë, thekson se misioni duhet të merret me: reformat e sektorit të sigurisë, të rendit publik, reformat gjyqësore, të drejtat e minoriteteve, zgjedhjet, liria e mediave, etj.⁴⁰

7.5. OSBE

www.osce.org/skopje

Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE) është organizata më e madhe ndërqeveritare e sigurisë në Evropë me 57 shtete pjesëmarrëse. Edhe pse zona e saj kryesore e fokusit është Evropa, anëtarët e OSBE-së shtrihen në vende të tilla si Shtetet e Bashkuara dhe Kazakistani. Fillimisht e themeluar si një platformë për diskutime të sigurisë në Evropë, shumë prej projekteve që OSBE-ja zhvillon sot kanë për synim Azinë Qendrore, Kaukazin Jugor etj. Megjithatë, kriza në Ukrainë ka dëshmuar edhe një herë rëndësinë jetike të OSBE-së për paqen dhe stabilitetin në Evropë.

Ngjashëm me BE-në, OSBE-ja ka mundësi të ushtrojë vetëm fuqi të butë, prandaj shërben si një platformë për diskutime mbi zhvillime të rëndësishme lidhur me sigurinë. Për shembull, një nga rezultatet më të shquar të punës së tij mund të shihet në nënshkrimin e Marrëveshjes së Helsinkit në vitin 1975 i cili ka siguruar integriteti dhe sovranitetin territorial të vendit dhe arritje e rëndësishme mund të shihet në ngritjen e një grupi për të vëzhguar respektimin e të drejtave të njeriut në BRSS.

OSBE-ja është e pranishme në Maqedoni që nga ditët e para të pavarësisë së saj. Gjatë gjithë kësaj periudhe misioni ka punuar në përmbushjen e mandateve të ndryshme. Mandati aktual i misionit është ta mbështesë zbatimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, që shtrihet në segmente të ndryshme të shoqërisë, si të mbajtjes së rendit, çështjeve ndëretnike, qeverisjes së mirë etj. Përveç mandatit kryesore lidhur me punën e Misionit të OSBE-së në Shkup, OSBE-ja organizata kryesore e pavarur dhe ndërkombëtare në vëzhgimin e zgjedhjeve në Maqedoni. Këto lloj aktivitete kryhen nga Zyra e OSBE-së për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut ([ODIHR](#)). Si një vend pjesëmarrës, Maqedonia në organizatë është duke përfutur edhe nga puna e [Përfaqësuesit të OSBE-së për Liri të Mediave](#).

40 Ligji për Dërgimin e Personelit në Misione Ndërkombëtare dhe Organizata Ndërkombëtare, Neni. 4

Roli i OSBE-së kuptohet më mirë si një mekanizëm për parandalimin e konflikteve në shoqërinë e Maqedonisë, por kjo organizatë është aktive edhe në shumë fusha të tjera. Përveç Shkupit, që shërben si seli e saj, Misioni ka edhe një zyrë në Tetovë (Maqedonia Perëndimore). Duke pasur parasysh rolin e saj parandalues dhe në rast konflikti kur gazetarët raportojnë për dhunën në rritje në mesin e të rinjve apo në lidhje me rritjen e marrëdhënieve ndër-etnike, zyra e OSBE-së në Shkup do të jetë një pikë e mirë referimi për të komentuar në kësisoj ngjarjesh.

Për më tepër informata kontaktoni:

Misioni i OSBE-së në Shkup

Shkup

Zyrë: +389 2 323 4000

info-MK@osce.org

Bibliografia dhe linqe të dobishme

Asociacioni i gazetarëve të Maqedonisë www.znm.org.mk

Kodi i gazetarëve të Maqedonisë <http://www.znm.org.mk/drupal-7.7/mk/node/440>

Udhëzuesi i Etikës së Gazetarisë

<http://www.znm.org.mk/drupal-7.7/sites/default/files/Priracnik%20za%20etika%20vo%20novinarstvoto%20maj%202012.pdf>

Legjislacioni

Ligji për përgjimin e komunikimeve, Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 121/2006, me amendamente G.Z. 110/2008, 116/2012

Ligji për komunikime elektronike, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 39/2014, me amendamente G.Z. 188/2014

Ligji mbi procedurën penale, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 150/2010, me amendamente G.Z. 51/2011, 100/2012

Ligji për punët e brendshme, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 42/2014, me amendamente G.Z. 116/2014, 33/2015

Ligji për Mbrojtje (tekst i konsoliduar), Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 185/2011

Ligji për Kuvendin e Republikës së Maqedonisë, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 104/2009

Ligji për qasje të lirë në informatat me karakter publik, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 13/2006 me amendamente G.Z. 86/2008, 6/2010, 42/2014

Literatura të tjera dhe udhëzues

Fjalori Konciz i Oksfordit (*Oksford: Clarendon Press, Edicioni i tetë 1990*), f. 1093..
http://www.londoninternational.ac.uk/sites/default/files/programme_resources/lse/lse_pdf/subject_guides/ir3140_ch1-3.pdf

Ualters, W. (2010) ‘Migrimi dhe Siguria’, në edicionin e J. Peter Burgess, Doracaku i Studimeve të Reja të Sigurisë, Londër: Routledge, 217-228.

Berri Buzan, “Modelet e Reja të Sigurimit Global në Shekullin Njëzet e Një” Çështjet Ndërkombëtare, 67.3 (1991), f. 432-433.

Kristin Çinkin, “Siguria njerëzore vs. Siguria shtetërore” – Shkolla ekonomike e Londrës, Gjykata Botërore e Irakut; Stamboll, Turqi 25 qershor 2005, Sesioni i gjashtë / Siguria Globale e Mjedisit dhe Alternativa të Ardhshme: <http://www.global-sisterhood-network.org/content/view/352/76/>

Hasan Mahmud at all. “Siguria Njerëzore ose Siguria Kombëtare: Problemet dhe Perspektivat e Normës së Sigurisë Njerëzore”. *Gazeta për Politikë dhe Ligj*. Dhjetor 2008.

Maria Brons, *Shoqëria, siguria, sovraniteti dhe gjendja në Somali: nga pashtetësia në pashtetësi?* (International Books, 2001), 27,28

Cvete Koneska, *Analiza e Kontekstit e Reformës së Sektorit të Sigurisë në Maqedoni*, Analytica

Fuior, T. Analiza e Buxhetit në edicionin e Cole E., Eppert K. & Kinezelbach, Mbikëqyrje Publike e Sektorit të Sigurisë.

Pierre Apeli (ed.) Udhëzues mbi Integritetin e Policisë, DCAF 2012 :
<http://www.dcaf.ch/Publications/Toolkit-on-Police-Integrity>

Qendra për Komunikime Civile, Udhëzues për gazetarët në prokurim publik http://www.ccc.org.mk/images/stories/priracnik_za_novinari_mk_02.pdf

Udhëzues mbi rrjedhjet ligjore: Udhëzime për gazetarët për qasje në informata
http://freeinfo.mk/wp-content/uploads/2012/11/Legal_Leaks_mk.pdf

Institucionet:

Ministria e Punëve të Brendshme www.mvr.gov.mk

Ministria e Mbrojtjes www.morm.gov.mk

Agjencia e Inteligjencës www.ia.gov.mk

Ministria e Financave www.finance.gov.mk

Parlamenti i Republikës së Maqedonisë www.sobranie.mk

Prokuroria Publike www.jorm.gov.mk

Zyra e Revizionit të Shtetit www.dzr.mk

Zyra për Prokurim Publik www.bjn.gov.mk

Komisioni për mbrojtjen e së Drejtës për Qasje të Lirë në Informata me Karakter Publik
www.comspi.mk

Drejtoria për Mbrojtjen e të Dhënave Personale www.dzlp.mk

Drejtoria për Sigurinë e Informatave të Klasifikuara www.dbki.gov.mk

Organizatrat ndërkombëtare:

Kombet e Bashkuara www.un.org

Bashkimi Evropian www.eeas.europa.eu

Delegacioni i BE-së në Maqedoni

http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/index_en.htm

NATO www.nato.int

OSBE www.osce.org/skopje

SHKUP 2015

DORACAK

SI TË RAPORTOHET PËR ÇËSHTJET QË LIDHEN ME SIGURINË?

AUTORË:

Andreja Bogdanovski
Magdalena Lembovska